

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. Є. ЖУКОВСЬКОГО
«ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

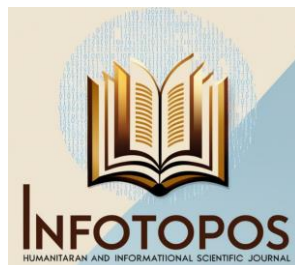

INFOTOPOS: актуальні питання сучасного інформологічного знання

Науковий журнал

За загальною редакцією А. Є. Прилущкої

№ 1/2024

Харків, ХАІ, 2024

Засновник і видавець – Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
(протокол № 4 від 21.11.2024).

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації –
рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 317
(протокол № 3 від 06.02.2025).

Мови публікацій – українська та англійська.

Видання підтримує політику відкритого доступу.

Статті, подані до редакції, рецензують члени редколегії або зовнішні незалежні
експерти. Редакція здійснює перевірку статей на плагіат за допомогою онлайн-сервісу
пошуку плагіату Turnitin.com.

Редколегія підтримує політику Elsevier та COPE.

Вебсайт журналу: <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/infotop>

E-mail видавничого центру «ХАІ»: izdat@khai.edu

INFOTOPOS: актуальні питання сучасного інформологічного знання
[Електронне видання] : науковий журнал / М-во освіти і науки України, Нац.
аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т» ; за заг. ред.
А. Є. Прилуцької. – Харків : ХАІ, 2024. – № 1/2024. – 80 с.

У першому випуску подано публікації, у яких висвітлено актуальні питання
соціальної комунікації, бібліотекознавства та документознавства в умовах
глобалізаційних перетворень, широкого впровадження в практичну діяльність новітніх
напрямів і технологій. Автори розглядають роль електронної комунікації як найбільш
розвиненої модифікації соціальної комунікації; професійне спілкування в бібліотеках
як особливу комунікативну технологію, що в кризових умовах дедалі більше
зміщується в цифровий простір. У блоці бібліотекознавства порушено проблеми
збереження культурної спадщини на основі співпраці університетських музеїв і
бібліотек; розкрито особливості впровадження послуг з керування дослідницькими
даними в провідних країнах. Серед документознавчих питань увагу зосереджено на
особливостях документно-інформаційного забезпечення охорони громадського
здоров'я, а також документаційного забезпечення кафедри з підготовки фахівців
інформаційно-сервісної сфери.

Видання орієнтоване на широке коло працівників бібліотечно-інформаційної
сфери, науковців, викладачів закладів вищої освіти, докторантів, аспірантів,
магістрантів, усіх, хто досліджує теоретико-прикладні аспекти сфер соціальних
комунікацій, бібліотекознавства, документознавства, інформології та інформаційно-
комунікаційних технологій.

Головний редактор

Прилуцька Алла Євгеніївна

професор ХАІ, кандидат філософських наук, доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Заступник головного редактора

Шемаєва Ганна Василівна

доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Відповідальний секретар

Шленьова Марина Геннадіївна

кандидат філологічних наук, доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Редакційна колегія:

Грабар Наталя Григорівна – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Державний біотехнологічний університет (Харків, Україна)

Гранчак Тетяна Юріївна – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Сірак'юський університет (Сірак'юс, штат Нью-Йорк, США)

Клименко Оксана Зіновіївна – кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділу наукових видань Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (Київ, Україна)

Костирко Тамара Миколаївна – кандидат наук із соціальних комунікацій, директор Наукової бібліотеки, доцент кафедри журналістики, реклами та PR-технологій Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)

Маркова Вікторія Анатоліївна – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Харківська державна академія культури (Харків, Україна)

Половинчак Юлія Миколаївна – доктор наук із соціальних комунікацій, с. н. с., керівник Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (Київ, Україна)

Тодорова Таня – доктор наук, професор, Університет бібліотечних студій та інформаційних технологій (Софія, Болгарія)

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО ВІД ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА	5
---	---

Яна Кунденко

ЕЛЕКТРОННА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБИСТІСНЕ УСАМІТНЕННЯ ПОСТ-КОВІДНОГО СОЦІУМУ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ (ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ В «ДЗЕРКАЛІ» СУЧАСНОЇ ОСВІТИ).....	6
--	---

Алла Прилуцька

НЕТЕХНІЧНА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИПУСКОВОЇ КАФЕДРИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА».....	16
---	----

Тамара Костирко

СПІВПРАЦЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ МУЗЕЇВ ТА БІБЛІОТЕК ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	30
--	----

Ганна Шемаєва, Любов Кислюк

УПРАВЛІННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИМИ ДАНИМИ (RDM) В БІБЛІОТЕКАХ: ОГЛЯД ЗАРУБІЖНИХ ПУБЛІКАЦІЙ.....	43
---	----

Наталя Грабар

ПРОФЕСІЙНЕ БІБЛІОТЕЧНЕ СПІЛКУВАННЯ: ОСНОВНІ ОЗНАКИ	58
--	----

Олександр Шемаєв

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ДОКУМЕНТНО- ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я	69
---	----

ВСТУПНЕ СЛОВО ВІД ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Вельмишановні читачі: науковці, дослідники, колеги!

Пропонуємо вашій увазі електронне фахове видання – науковий журнал «INFOTOPOS: актуальні питання сучасного інформологічного знання».

В основі концепції журналу закладено міждисциплінарний підхід. На нашу думку, саме інтегративний принцип створює оптимальні умови для висвітлювання питань методології та методики, теорії та прикладних аспектів сучасної інформології, результатів досліджень трансформації системи інформаційно-сервісних практик, впливу процесів тотальної цифровізації соціуму на динаміку й траєкторію наукових пошуків у документознавстві, бібліотекознавстві, архівознавстві, термінознавстві та філології, у сфері комунікативістики, в інформаційному та освітньому менеджменті.

Редакційна колегія ставить перед собою завдання розвивати й підтримувати високий теоретичний рівень наукових публікацій; запрошувати як авторів провідних вітчизняних і зарубіжних теоретиків та практиків за фахом; розширювати коло авторів, залучаючи до публікування молодих науковців: аспірантів, магістрів, талановитих студентів.

Маємо на меті публікувати й повідомлення про актуальні події та факти наукового життя: інформування про професійні форуми, ювілеї організацій, відомих учених і фахівців, захисти дисертацій, рецензії на найбільш значущі нові галузеві видання тощо.

Сподіваємося, що журнал стане цінним джерелом наукових знань і науково-практичного досвіду, активною рушійною силою фундаментального розвитку вітчизняних наукових досліджень у галузі інформологічного знання.

Висловлюємо особливу вдячність за підтримку журналу в. о. ректора Олексію Литвинову та вченій раді Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».

Журнал відкритий для викладачів, науковців, аспірантів і докторантів зі профільних та споріднених спеціальностей.

З повагою

Алла Прилуцька,
головний редактор,
кандидат філософських наук, доцент,
професор Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

УДК 378.013:327(477)

DOI 10.5281/zenodo.14481125

Яна Кунденко

кандидат філософських наук

доцент кафедри філософії і політології Харківського національного
університету міського господарства

<https://orcid.org/0000-0002-3252-1949>

ЕЛЕКТРОННА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБИСТІСНЕ УСАМІТНЕННЯ ПОСТ-КОВІДНОГО СОЦІУМУ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ (ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ В «ДЗЕРКАЛІ» СУЧАСНОЇ ОСВІТИ)

Актуальність. Соціальна комунікація стає невід’ємним соціально-конститувальним чинником існування й суспільного розвитку. Актуальність вивчення сучасних засобів суспільної комунікації зумовлена тим, що вони не тільки теоретично визначають форму існування соціуму, а й практично впливають на реальність природи й людини як специфічне віртуальне «середовище проживання». Цікавою особливістю сучасного етапу розвитку медіа є те, що в постковідному суспільстві, яке існує в контексті гібридної війни, засоби спілкування (електронна комунікація) не тільки сприяють віртуальному об’єднанню, а й дають можливість «фізично роз’єднати» людей у разі загрози їхньому життю як необхідній протиепідемічній та безпековій умові. **Метою** статті є сама комунікація в її найбільш розвинутій формі електронній комунікації. **Методологія** ґрунтується на системному підході, що синтезує основні напрацювання в галузі психології, філософії, соціології, етики, естетики, логіки й риторики та спрямований на розуміння сенсу медіа у визначеності його практичної реалізації. **Науковою новизною** є обґрунтування специфіки сучасної комунікації через визначення суперечностей усної, письмової й електронної комунікацій та філософське визначення електронної комунікації як найбільш розвиненої модифікації соціальної комунікації, що в знятому вигляді містить всі визначені форми та види соціальної комунікації загалом. **Висновки.** Констатовано очевидність суперечності в наочному існуванні медіакультури та засобів суспільної комунікації зі станом дослідження в гуманітарних студіях на теренах України як основи для подальшого розвитку, що потребує не тільки наративного опису, а й метанаративного систематизування (універсального філософського визначення). Побудоване таким чином дослідження комунікації конкретизує розуміння медіа, навчає практично застосовувати ці знання з максимальним ефектом у житті та професійній діяльності, особливо в період екзистенційних криз і трансформацій, уособленням яких є час світових епідемій та гібридної війни.

Ключові слова: соціальна комунікація; інформаційне суспільство; усна, невербальна, вербальна, образна, письмова, особистісна, міжособистісна, масова, електронна комунікація.

Постановка проблеми. Соціальна комунікація стає невід’ємним соціально-конститувальним чинником існування й суспільного розвитку.

Актуальність вивчення сучасних засобів суспільної комунікації зумовлена тим, що вони не тільки теоретично визначають форму існування соціуму, а й практично впливають на реальність природи й людини як специфічне віртуальне «середовище проживання». Невизначеність сутності та можливостей комунікації, її видового різноманіття призводить до соціальної та психологічної нестабільності, руйнівні наслідки якої наочні в сучасному економіко-політичному та культурному житті суспільства. Цікавою особливістю сучасного етапу розвитку медіа є те, що в постковідному суспільстві в контексті гібридної війни засоби спілкування (електронна комунікація) не тільки сприяють віртуальному об'єднанню, а, скоріше, дають можливість «фізично роз'єднати» людей у разі загрози їхньому життю як необхідній протиепідемічній та безпековій умові для цього. Крім того, вони надають можливість побути на самоті задля роздумів, пошуків, упорядкування внутрішнього світу, особистісної творчості, таким чином задовольняючи важливу та дуже актуальну психологічну потребу людини на аутокомунікацію як протилежну міжособистісній, що визначає суспільну сутність людини. У такому разі можна констатувати суперечність у наочному існуванні медіакультури й засобів суспільної комунікації зі станом дослідження в гуманітарних студіях на теренах України як основи для подальшого розвитку, що потребує не тільки наративного опису, а й метанаративного систематизування (універсального філософського визначення) як мети цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій на тему сучасних медіазасобів дає змогу зробити такі висновки. Усебічне вивчення комунікації в різних напрямках гуманітарного знання становить концепції та твердження різного рівня узагальнення, які допомагають описувати, пояснювати, оцінювати, прогнозувати й керувати подіями комунікації [1–14]. Комунікаційна взаємодія є предметом безпосереднього дослідження таких наук: соціології – для визначення основних закономірностей розвитку

суспільства; психології – для вивчення індивідуальності свідомості людини; культурології – для вивчення існування культурної дійсності [1; 2; 5; 7]. Через це характеристика соціальної комунікації не має цілісного характеру.

Водночас неможливо створити теорію комунікації шляхом простого підсумовування, механічного поєднання численних концепцій. Для її побудови необхідно філософсько узагальнити ті знання про комунікацію, які мають соціальні, гуманітарні, природні, економічні та технічні науки, що створюють емпіричну та теоретичну базу теорії (філософії) комунікації або комунікології.

Метою нашого дослідження є сама комунікація в її найбільш розвинутій формі електронній комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення поняття «комунікація» виходить із внутрішньої та необхідної сутності, яка виявляється в різноманітності реально наявних видів. Таке змістове наповнення передбачає відповідну форму проведення досліджень, присвячених вивченню соціальної комунікації: системний підхід, що синтезує основні напрацювання в галузі психології, філософії, соціології, етики, естетики, логіки й риторики, спрямований на розуміння сенсу медіа у визначеності його практичної реалізації.

Крім того, обізнаність з'являється за єдності знання і волі, тобто власної діяльності в певному напрямку, що і пропонується в процесі освоєння інформації. Дослідження медіакомунікації в процесі комунікації та застосування різних медіазасобів, а також каналів сприйняття (як раціональних, так і чуттєво-образних) є актуальним завданням. Виклад теоретичного матеріалу передбачає діалог і дискусію, визначення понять супроводжують обговоренням кінофільмів, які розкривають емоційний контекст змісту досліджень. Крім того, є чуттєвою формою, що розкриває абстрактний контекст змісту наукових теорій та доказів. Специфіка дослідження комунікації полягає в системному підході, що передбачає

концентрацію уваги на самій соціокультурній реальності комунікації (визначення її сенсу і призначення, виявлення основних видів і засобів медіа, що дозволяють досягти максимального ефекту).

Особливістю вивчення комунікації є освоєння теоретичного матеріалу в процесі його практичного втілення, який передбачає розвиток наявних навичок і засобів спілкування. Основним способом їх удосконалення є поєднання різних комунікативних форм: усного виступу, текстового оформлення, електронної презентації. Уведення в контекст дослідження й навчання кінообразу дає змогу поєднувати традиційні академічні методи навчання з оригінальними тренінговими прийомами та способами практичного закріплення.

Побудоване таким чином дослідження комунікації конкретизує розуміння медіа, навчає практично застосовувати ці знання з максимальним ефектом у житті та професійній діяльності, особливо в період екзистенційних криз і трансформацій, уособленням яких є час світової епідемії та гібридної війни. Це сприяє не тільки досягненню освітніх цілей, а й дає виховний ефект, формує духовні цінності, що відповідають інформаційній стадії розвитку суспільства.

Слово «comunico» перекладають як «робити загальним, пов'язувати, спілкуватися» [10]. Поняття «комунікація» уживають у такому значенні: 1) зв'язок між різними об'єктами (зокрема технічними пристроями); 2) взаємодія (обмін сигналами) між тваринами; 3) спілкування між людьми в процесі створення й передавання інформації як міри організації матерії, що реалізується в процесі пізнання та об'єктивації в соціальній комунікації.

Соціальну комунікацію визначають як ефективну взаємодію (на відміну від роз'єднання й відокремленості стосовно до протилежного поняття «самотність») у певній знаковій формі (повідомлення). Взаємодію вважають завершеною, коли відбулися зміни у свідомості та/або поведінці учасників.

Підставою поділу соціальної комунікації виступає внутрішньо необхідна сутність, яка визначає це явище: наявність зв'язку або роз'єднання, що здійснюється завдяки певному комунікаційному каналу – реальній чи уявній лінії, якою повідомлення рухаються від комунікатора до комуніканта, та засобів для створення, передання та сприйняття повідомлення.

Відповідно до цього можна виокремити такі основні види комунікативних каналів і, відповідно, видів комунікації:

- аудіо (звук) – усна комунікація;
- відео (буква) – письмова комунікація;
- аудіовізуальна (біт) – електронна комунікація.

Крім того, кожна з них передбачає власні ступені розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Основні види соціальної комунікації

Усна (звук)	Письмова (літера)	Електронна (біт)
Невербальна	Особистісна (автокомунікація)	Преса / радіо = кіно
Вербальна	Міжособистісна	Телебачення
Образна	Масова	Інтернет

Усну комунікацію визначають як безпосередню форму зв'язку, що здійснюється аудіально (за допомогою звуку) і відображає індивідуальну визначеність учасників комунікації щодо змісту повідомлення [6; 10]. Основними ступенями розвитку усної комунікації є:

1) невербальна (жести) – безпосередній вид комунікації, який використовує несловесні форми, що виражають особистісну неповторність

людини в певній системі звуків, жестів, рухів та артефактів, що мають загальнозначущий характер;

2) вербальна (слова) – протилежний невербальному вид комунікації, який використовує слово, представлене аудіально й візуально в усній та письмовій мові з метою уточнення загальнозначущого змісту повідомлення;

3) образна – узагальнювальний вид комунікації, який використовує асоціативний ряд, імідж учасників та художній образ як гармонію чуттєводаної матеріальної форми та духовного змісту з метою досягнення зміни в свідомості та поведінці учасників.

Суперечністю усної комунікації (рушієм її подальшого розвитку) є те, що через просторову й тимчасову обмеженість усної взаємодії та однозначність змісту повідомлення важко досягти зворотного зв'язку та створити нове як ефект комунікації.

Письмову комунікацію можна визначити як протилежну усній форму комунікації, яка вирішує її суперечність – зв'язок здійснюється візуально (за допомогою літер). Крім того, письмова комунікація спрямована на визначення загальнозначущого та ідеального (не даного у відчутті, а створеного у свідомості людини) сенсу, зафіксованого в тексті. Основними ступенями розвитку письмової комунікації є:

1) особистісна (автокомунікація) – безпосередня форма, яка існує у свідомості самого індивіда з метою забезпечення зв'язності, узгодженості та цілісності особистості на основі самовизначення та самоідентифікації;

2) міжособистісна комунікація – протилежна автокомунікації форма, що пов'язує двох індивідів, які вступили у контакт задля реалізації власної внутрішньої визначеності (зміст повідомлення), а також досягнення соціального визнання та значущості;

3) масова комунікація – узагальнювальний вид комунікації, який передбачає «масовий» (загальний) і «масований» (багатоканальний і

мультимедійний) вплив технічних засобів комунікації, що має на меті адаптацію загальнозначущого культурного змісту для кожної людини.

Суперечністю письмової комунікації (рушієм її подальшого розвитку) є те, що ефект (зворотний зв'язок і створення нового) досяжний, але ускладнений статичною формою текстового повідомлення.

Цю суперечність вирішує електронна комунікація як узагальнювальна медіаформа [8]. Електронна комунікація здійснюється за допомогою бінарної опозиції (біт) як одиниці виміру інформації, що передана засобами масмедіа й фіксує сутність, реалізовану у визначеності знака (гіпертекст), на відміну від сигналу (звук або літера).

Основними ступенями розвитку електронної комунікації є:

1) преса – безпосередній вид масової комунікації, що узагальнює усну та письмову форми фіксації інформації на паперовому аркуші за допомогою друкарської техніки відтворення текстів і зображень, долає просторово-часову обмеженість звуку та статичність письмового тексту;

2) радіо – протилежний пресі засіб масової комунікації, який поширює інформацію аудіально задля створення цілісної картини світу в уяві людини;

3) кіно – синтетична форма мистецтва й узагальнювальний (преса та радіо) вид масмедіа, що використовує рухомі звуко-зорові образи для зображення дійсності як взаємодії людини і навколишньої реальності (фізична та соціальна), що розвивається;

4) телебачення – масовий засіб комунікації, що використовує звуко-зоровий кінообраз, вписаний у контекст інформаційного повідомлення задля формування індивідуальної свідомості та громадської думки в процесі їхньої взаємодії;

5) Інтернет – універсальне комунікативне середовище (мережа) і соціопсихологічна реальність інформаційного суспільства (віртуальна реальність), що існує за умови активної людської діяльності в напрямку його створення та розвитку, що становить мислення людини, яке втілене у вигляді

гіпертексту – єдності поняття й образу, що відображає системну організацію світобудови, яка постійно розвивається.

Суперечністю електронної комунікації (рушієм її подальшого розвитку) є продовження її специфіки – постійної взаємодії та поновлення у віртуальному повідомленні. Реальність гіпертексту перебуває в ситуації ентропії (хаосу), постійно прагне до організації та впорядкування у свідомості кожної людини.

Висновки. Таким чином, існує очевидна суперечність у наочному існуванні медіакультури та засобів суспільної комунікації зі станом дослідження в гуманітарних студіях на теренах України. «Віртуальний світ», що існує поряд із «фізичною» (матеріальною) реальністю природи та «метафізичною» (духовною) реальністю культури, об'єднуючи їх, потребує не тільки постійної комунікації, а й усамітнення (аутокомунікації) у життєдіяльності сучасної людини.

Усе це робить необхідним цілісне філософське визначення електронної комунікації як найбільш розвиненої форми соціальної комунікації, що в знятому вигляді містить усі визначені форми та види соціальної комунікації загалом, а це може стати **предметом подальших досліджень**.

Список бібліографічних посилань

1. Глебова Н. Соціокультурні комунікаційні аспекти соціалізації: теоретикометодологічний контекст. *Versus : наук.-теорет. часопис*. Мелітополь, 2013. № 1. С. 78–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vers_2013_1_17 (дата звернення: 30.09.2024).
2. Коміна Т. О. Соціально-психологічні механізми комунікаційних технологій: з історії медіа-досліджень. *Діалог: медіа-студії* : зб. наук. праць. Одеса, 2014. Вип. 18–19. С. 223–231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dialog_2014_18-19_23 (дата звернення: 30.09.2024).
3. Коноваленко Н. В. Соціальна комунікація як чинник сучасної інформаційної культури: теоретико-методологічний контекст. *Нова парадигма*. 2014. Вип. 119. С. 52–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nora_2014_119_7 (дата звернення: 30.09.2024).
4. Красняк О. П., Амонс С. Е. Соціальні комунікації: особливості їх запровадження в період війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/48> (дата звернення: 30.09.2024).
5. Курбан О. В. Соціальні комунікації в роботах українських дослідників. *Інформаційне суспільство*. 2010. Вип. 11. С. 58–63. URL:

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1044/1/O.Kurban_SKRUD_GI.pdf (дата звернення: 30.09.2024).

6. Лавренова М. В. Соціальні комунікації: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : зб. наук. праць. Мукачево, 2017. Вип. 2. С. 174–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2017_2_54 (дата звернення: 30.09.2024).

7. Лалак О. А. Теоретико-методологічні засади міждисциплінарного дослідження міжкультурної комунікації в контексті глобальної трансформації значення та ролі соціальної комунікації. *Держава та регіони. Серія «Соціальні комунікації»*. 2015. № 4. С. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2015_4_8 (дата звернення: 30.09.2024).

8. Маркова В. Медіаосвіта в системі соціальних комунікацій: теоретичний аспект. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 10. С. 16–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2019_10_6 (дата звернення: 30.09.2024).

9. Супрун Г. Г. Ідентичність індивіда в цифрову епоху соціальних комунікацій. *Філософські обрії*. 2020. № 43. С. 85–95. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/17797> (дата звернення: 30.09.2024).

10. Холод О. Соціальні комунікації: тенденції розвитку : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. й доп. Київ : Білий Тигр, 2018. 370 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/4189> (дата звернення: 30.09.2024).

11. Цвібель А. О. Еволюція філософського осмислення соціальної комунікації: від концепцій спілкування до соціальної теорії. *Софія*. 2015. № 2. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sophia_2015_2_26 (дата звернення: 30.09.2024).

12. Якубовська М. Г., Масі Н. І. Еволюція соціальних комунікацій: становлення нової культури реальності. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 2. С. 130–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2019 (дата звернення: 30.09.2024).

References

1. Hlebova N. Sotsiokulturni komunikatsiini aspekty sotsializatsii: teoretykometodolohichniy kontekst. Versus : nauk.-teoret. chasopys. Melitopol, 2013. № 1. S. 78–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vers_2013_1_17 (data zvernennia: 30.09.2024).

2. Komina T. O. Sotsialno-psykholohichni mekhanizmy komunikatsiinykh tekhnolohii: z istorii media-doslidzhen. Dialoh: media-studii : zb. nauk. prats. Odesa, 2014. Vyp. 18–19. S. 223–231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dialog_2014_18-19_23 (data zvernennia: 30.09.2024).

3. Konovalenko N. V. Sotsialna komunikatsiia yak chynnyk suchasnoi informatsiinoi kultury: teoretyko-metodolohichniy kontekst. Nova paradyhma. 2014. Vyp. 119. S. 52–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nopa_2014_119_7 (data zvernennia: 30.09.2024).

4. Krasniak O. P., Amons S. E. Sotsialni komunikatsii: osoblyvosti yikh zaprovadzhennia v period viiny. Ekonomika ta suspilstvo. 2023. № 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/48> (data zvernennia: 30.09.2024).

5. Kurban O. V. Sotsialni komunikatsii v robotakh ukrainskykh doslidnykiv. Informatsiine suspilstvo. 2010. Vyp. 11. S. 58–63. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1044/1/O.Kurban_SKRUD_GI.pdf (data zvernennia: 30.09.2024).

6. Lavrenova M. V. Sotsialni komunikatsii: teoretychnyi analiz. Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Pedahohika ta psykholohiia» : zb. nauk. prats. Mukachevo, 2017. Vyp. 2. S. 174–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2017_2_54 (data zvernennia: 30.09.2024).

7. Lalak O. A. Teoretyko-metodolohichni zasady mizhdystsyplynarnoho doslidzhennia mizhkulturnoi komunikatsii v konteksti hlobalnoi transformatsii znachennia ta roli sotsialnoi

komunikatsii. Derzhava ta rehiony. Seriia «Sotsialni komunikatsii». 2015. № 4. S. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2015_4_8 (data zvernennia: 30.09.2024).

8. Markova V. Mediaosvita v systemi sotsialnykh komunikatsii: teoretychnyi aspekt. Visnyk Knyzhkovoï palaty. 2019. № 10. S. 16–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2019_10_6 (data zvernennia: 30.09.2024).

9. Suprun H. H. Identychnist indyvida v tsyfrovu epokhu sotsialnykh komunikatsii. Filosofski obrii. 2020. № 43. S. 85–95. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/17797> (data zvernennia: 30.09.2024).

10. Kholod O. Sotsialni komunikatsii: tendentsii rozvytku : navch. posibnyk. 2-he vyd., pererob. y dop. Kyiv : Bilyi Tyhr, 2018. 370 s. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/4189> (data zvernennia: 30.09.2024).

11. Tsvibel A. O. Evoliutsiia filosofskoho osmyslennia sotsialnoi komunikatsii: vid kontseptsii spilkuvannia do sotsialnoi teorii. Sofiia. 2015. № 2. S. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sophia_2015_2_26 (data zvernennia: 30.09.2024).

12. Yakubovska M. H., Masi N. I. Evoliutsiia sotsialnykh komunikatsii: stanovlennia novoi kultury realnosti. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia. 2019. № 2. S. 130–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2019 (data zvernennia: 30.09.2024).

Yana Kundenko

Candidate of Philosophical Sciences, Associate professor

Associate Professor of the Department of Philosophy and Political Science of the Kharkiv

National University of Urban Economy

<https://orcid.org/0000-0002-3252-1949>

ELECTRONIC COMMUNICATION AS A PARTICULAR CONSIDERATION OF POST-COVID SOCIETY IN THE CONTEXT OF A HYBRID WAR (PHILOSOPHICAL REFLECTION AT THE “MIRROR” OF SUCHASNOY INVESTIGATION)

Social communication becomes an integral social-constitutive factor of existence and social development. The relevance of studying modern means of social communication is confirmed by the fact that they not only theoretically determine the form of existence of society, but also practically affect the reality of nature and man as a specific virtual "habitat". An interesting feature of the current stage in the development of media is that in the post-Covid society, existing in the context of hybrid warfare, the means of communication (electronic communication) not only contribute to virtual unification, but also make it possible to "physically disconnect" people during threats to their lives as a necessary anti-epidemic and security condition for this. In this case, it is possible to state the obvious contradiction in the apparent existence of media culture and means of social communication with the state of research in humanitarian studies on the territory of Ukraine, as a basis for further development, which requires not only a narrative description, but also a meta-narrative systematization (universal philosophical definition). The study of communication built in this way concretizes the understanding of the media, teaches the practical application of this knowledge with the maximum effect in life and professional activity. Especially in the period of existential crises and transformations, the personification of which is the time of the world epidemic and hybrid war.

Keywords: social communication; informational partnership; types of communication; sleep, non-verbal, verbal, figurative, written, special, intersocial, mass, electronic.

УДК: 005.92:02

DOI 10.5281/zenodo.14481221

Алла Прилуцька

кандидат філософських наук, доцент

завідувач кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (м. Харків, Україна)

<https://orcid.org/0009-0008-5609-0750>

**НЕТЕХНІЧНА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ:
ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИПУСКОВОЇ КАФЕДРИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА
АРХІВНА СПРАВА»**

Актуальність. У кризових умовах сьогодення актуалізується проблема документаційного супроводу діяльності кафедри, спрямованої на підготовку кадрів для інформаційно-бібліотечної та архівної галузей. **Мета статті** – висвітлити особливості сучасного документаційного забезпечення випускової кафедри зі спеціальності 029 в університеті технічного профілю. **Методологічним** підґрунтям дослідження є принципи і теорії документознавства та комплекс наукових методів, зокрема аналізу, систематизації, узагальнення. **Науковою новизною** є висвітлення документаційного забезпечення випускової кафедри за напрямками її діяльності з урахуванням нових тенденцій соціального розвитку та сучасних змін, а також особливостей функціонування в межах технічного університету. **Висновки.** Документаційне забезпечення кафедри сучасного університету включає різноманітні матеріали. Основними з них є: нормативно-правові документи; організаційно-розпорядчі акти керівництва університету та факультету; документи, пов'язані з діяльністю кафедри; документація відповідно до номенклатури справ університету. Систематизовано документи навчальної, методичної, наукової, організаційно-управлінської, профорієнтаційної, виховної та міжнародної роботи кафедри. Закцентовано на особливостях освітньої програми зі спеціальності 029 у технічному університеті, зумовлені системою цінностей, знань та специфікою університету. Виокремлено документацію, пов'язану з фіксацією інтелектуальних прав діяльності кафедри. Визначено декілька груп документів у межах міжнародної діяльності кафедри: документи міжнародних наукових заходів, вивчення міжнародного досвіду, підготовки фахівців за профілем кафедри, з академічної мобільності, проєктна документація. Підкреслено, що документаційне забезпечення за напрямками діяльності випускової кафедри поглиблює уявлення про важливість документів, забезпечує системність в організації основних завдань та виконанні функцій випускової кафедри, сприяє ефективному обміну інформацією між викладачами і студентами та самоаналізу для своєчасної діагностики й виправлення проблемних питань, що загрожують якості освіти.

Ключові слова: документаційне забезпечення, випускова кафедра, інформаційно-бібліотечна освіта

Постановка проблеми. Важливим структурним підрозділом кожного університету є кафедра, у діяльності якої вагоме місце належить документаційно-інформаційній складовій. Необхідність оперативного переходу до формату дистанційної комунікації зумовила гостру потребу розробити й впровадити у широке використання спеціальні системи електронного документообігу, що враховують особливості діяльності, документування, структуру, багатовекторність документних потоків та комплексність завдань вітчизняних університетів.

У сучасних умовах конкуренції університетів на ринку освітніх послуг, реформування системи контролю за їхньою якістю, посилення вимог до викладацького складу, загальної інтенсифікації професійних комунікацій розширюється перелік завдань кафедри як основного структурного підрозділу університету. Дослідження документаційно-інформаційного забезпечення університетської кафедри є актуальним у сучасних умовах змін соціальних пріоритетів, цифрової експансії в суспільний простір і, відповідно, змін наукових трендів та векторів наукових досліджень у документознавстві в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості документаційного супроводу діяльності навчальних структур ЗВО (кафедр, методичних комісій) спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», динаміка та тренди її розвитку репрезентовано в працях А. Соляник, Ю. Палехи, Г. Шемаєвої [8; 10; 12]. Зокрема, Г. Шемаєва обґрунтовує інноваційну модель бібліотечної освіти на основі трикутника знань: освіта-наука-інновації [12], звертається до історичних засад розвитку наукової діяльності кафедри бібліотекознавства [11]. Відомий документознавець Ю. Палеха звертає увагу на особливості професійної підготовки фахівців у сучасних умовах воєнного стану, обґрунтовує доцільність переходу від технократичної до антропологічної її парадигми [7] та наголошує на

гуманізації освіти [8]. О. Збанацька досліджує трансформаційні процеси в бібліотечній освіті України під впливом цифрових технологій [6].

Значне коло публікацій, пов'язаних із підготовкою кадрів із спеціальності 029, належить Н. Бачинській [2–4]. Дослідниця анонсує стратегію розвитку кафедри, що здійснює підготовку фахівців для бібліотечно-інформаційної, документаційної та інформаційно-аналітичної діяльності; акцентує увагу на сучасних особливостях таких документів, як освітньо-професійні програми зі спеціальності та навчально-методичні комплекси. На специфіку навчальної документації з точки зору документаційного забезпечення звертає увагу Н. Парафійник у співавторстві із С. Динник [9].

Для удосконалення документаційно-інформаційного забезпечення функціонування кафедри колектив авторів пропонує новітні методи розроблення автоматизованої інформаційної системи «Портал кафедри ВНЗ» [5].

Загалом українська наука має давні традиції великого кола документознавчих та інформологічних досліджень. Однак цілісний погляд на документаційне забезпечення кафедри в умовах воєнного стану потребує концептуалізації та серйозного комплексного підходу.

Мета дослідження – висвітлити особливості сучасного документаційного забезпечення випускової кафедри зі спеціальності 029 в університеті технічного профілю.

Методологія дослідження ґрунтується на документознавчому підході та методах аналізу, систематизації, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Випускова кафедра зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» – це кафедра університету України, яка здійснює навчальну, науково-дослідну та навчально-методичну діяльність за профільним напрямом, забезпечує виконання освітньої програми рівнів вищої освіти за спеціальністю 029 і

відповідає за рівень підготовки фахівців, розроблення та впровадження освітніх програм, навчальних планів, робочих програм освітніх компонент, що відповідають вимогам Стандарту вищої освіти України (ступінь вищої освіти: бакалавр, магістр, доктор філософії) спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Документаційне забезпечення кафедри сучасного університету включає різноманітні матеріали, які допомагають забезпечити всі види діяльності відповідно до основних функцій кафедри. У Законі України «Про вищу освіту» кафедру розглянуто як «базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу (його філій, інститутів, факультетів), що проводить навчально-виховну і методичну діяльність з однієї або кількох споріднених спеціалізацій чи навчальних дисциплін у межах однієї спеціальності і здійснює наукову діяльність за певним напрямом» [1].

Важливим аспектом документаційного забезпечення є збереження, оновлення та доступність матеріалів для викладачів, студентів та наукових співробітників кафедри, що допомагає забезпечити якісну навчальну й наукову роботу на кафедрі та в університеті загалом.

Кафедра документознавства та української мови є базовим структурним підрозділом Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», перебуває в структурі гуманітарно-правового факультету, проводить освітню, методичну та наукову діяльність за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». За Положенням, кафедра має право на ухвалення самостійних рішень і висновків у межах своєї компетенції, якщо вони не суперечать чинному законодавству України, Статуту університету, Положенню про гуманітарно-правовий факультет, Положенню про організацію освітнього процесу в університеті.

Система документаційно-інформаційного забезпечення кафедри спрямована на виконання завдань, пов'язаних з основними напрямками

діяльності. До основних компонентів цієї системи варто віднести законодавчі, нормативні документи, організаційно-розпорядчі акти керівництва університету й факультету з організації освітнього процесу, науково-дослідної, міжнародної, виховної, інформаційної, профорієнтаційної діяльності, які регулюють діяльність кафедри та права й обов'язки всіх працівників кафедри. Крім того, слід зазначити, що кафедра зобов'язана вести документацію відповідно до номенклатури справ, чинної в університеті; інструкцій з діловодства; рішень ректора, вченої ради університету, вченої ради факультету й декана факультету. Склад обов'язкових функцій кафедри відображає Положення про кафедру.

Основними завданнями випускової кафедри зі спеціальності 029 у Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», що потребують документаційного супроводу та інформаційного забезпечення, є: освітня діяльність згідно з освітніми програмами «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Міжнародна документація та інформація» (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр») і «Документознавство та інформаційна діяльність» (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»); методична діяльність, необхідна для забезпечення освітніх програм підготовки фахівців спеціальності 029; наукова робота за напрямками, що відповідають змісту спеціальності 029, до виконання яких залучені працівники кафедри; сприяння та контроль результатів підготовки й підвищення кваліфікації працівників кафедри.

Також важливими завданнями в контексті документаційно-інформаційного забезпечення кафедри є: планування та здійснення профорієнтаційної роботи, попередження проявів академічної недоброчесності, проведення на високому рівні виховної роботи серед студентів.

Відповідно до комплексу завдань та функцій кафедри варто виокремити такі види документів за напрямками діяльності кафедри:

1. *Документаційне забезпечення навчальної роботи випускової кафедри* зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» – це система навчальної документації для супроводу організації та проведення освітнього процесу денної, заочної або дистанційної форм навчання у вигляді навчальних занять, самостійної роботи, організації та проведення практичної підготовки, контрольних заходів, атестації та інших видів навчальних занять відповідно до освітньої програми, навчального плану спеціальності та робочих програм навчальних дисциплін. Тобто основними документами з навчальної роботи є:

- освітня програма (наприклад, освітня програма «Міжнародна документація та інформація»);
- навчальний план окремого року набору (наприклад, освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» 2020, 2021, 2022 або 2023 р. набору);
- робочі програми дисциплін, що викладає кафедра, які розробляють викладачі й розглядають та затверджують на засіданнях кафедри, навчально-методичної комісії, Вченій раді університету;
- навчально-методичні комплекси дисциплін.

Варто зауважити, що освітні програми та навчальні плани як важливий елемент у вищій освіті для підтримання навчального процесу базуються на освітніх стандартах та враховують системні цінності, знання, специфіку університету та галузеві особливості.

Також до навчальних документів відносять комплект завдань, контрольних питань, тестів для забезпечення контролю та високої якості освітнього процесу відповідно до стандартів вищої освіти (відомості, протоколи захисту курсових та кваліфікаційних робіт); нормативні документи, комплекти завдань для проведення спільно з відбірковою комісією та деканатом вступних випробувань на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр».

2. *Документаційне забезпечення методичної роботи кафедри* пов'язане з розробленням освітніх програм, робочих програм, силабусів, програм практики, а також алгоритму підготовки, формування переліку тем курсових та кваліфікаційних робіт за фахом випускової кафедри. До цього виду документаційного забезпечення відносять навчальні посібники, методичні розробки, рекомендації, вказівки щодо використання новітніх освітніх технологій тощо. Окремим підвидом, за Положенням, є методичні розробки критеріїв оцінювання знань, комплекти контрольних питань, навчально-методичних комплексів дисципліни, білетів для екзаменаційного та модульного контролів, завдань для щорічного моніторингу рівня знань здобувачів освіти за відповідними освітніми програмами.

3. *Документаційне забезпечення наукової роботи кафедри* включає різноманітні матеріали, що допомагають зберігати й організовувати інформацію, пов'язану зі здійсненням наукових досліджень за фахом кафедри. Основні елементи документаційного забезпечення наукової роботи кафедри включають: плани наукової роботи кафедри; наукові звіти про проведені дослідження; участь у наукових конференціях, симпозіумах; доповіді на наукових засіданнях кафедри або університету; доповіді, дослідницькі статті та публікації, опубліковані в наукових журналах або збірках матеріалів конференцій; документи щодо розроблення та виконання наукових або дослідницьких проєктів; участь у грантах; звіти про результати проєктів; програми конференцій, симпозіумів та інше.

Варто зазначити, що кафедра документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» щорічно організовує науковий семінар «Актуальні проблеми сучасного соціогуманітарного знання» та міжнародну науково-практичну конференцію «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті», а також започаткувала видання наукового журналу «INFOTOPOS: актуальні питання сучасного інформологічного знання».

Важливим елементом підтримання наукової діяльності кафедри в межах технічного університету є документація, пов'язана з отриманням патентів, ліцензій та інших форм фіксації інтелектуальних прав. Також до цього виду документації можна віднести документи з організації діяльності студентських наукових гуртків, студентські наукові роботи до міжнародних і всеукраїнських олімпіад та конкурсів.

4. *Документаційне забезпечення організаційно-управлінської роботи кафедри* є необхідною складовою ефективного управління кафедрою. Воно включає різноманітну документацію, яка регламентує процеси та процедури, пов'язані з управлінням та розвитком кафедри. Це:

- Статут університету та Положення про кафедру, які визначають її структуру, функції, особливості, повноваження та взаємодію з іншими підрозділами університету;

- накази та розпорядження ректорату, деканату та інших відповідних органів ЗВО стосовно організації діяльності кафедри;

- плани роботи кафедри на річний період, що включають навчальні, науково-дослідницькі, виховні, профорієнтаційні та організаційні заходи;

- протоколи засідань кафедри, де фіксують ухвалені рішення та обговорювані актуальні питання;

- протоколи засідань науково-методичного семінару кафедри, що відображують динаміку, особливості методичних та навчально-методичних завдань;

- документи, пов'язані з навчальним процесом, такі як навчальні плани, програми дисциплін, графік навчального процесу за формами навчання, розклад занять, консультацій, сесії, журнал взаємовідвідувань занять викладачів та інші;

- матеріали, пов'язані з кадровою роботою, такі як дані про викладачів, контракти, документи щодо атестації та підвищення кваліфікації, кадровий склад кафедри, штатний розпис;

- рейтинги науково-педагогічних працівників;
- журнали обліку робочого часу навчально-допоміжного персоналу;
- угоди (договори) про співпрацю зі спорідненими кафедрами, установами за фахом.

5. *Документаційне забезпечення профорієнтаційної роботи кафедри* пов'язане з налагодженням конструктивних, постійних зв'язків із закладами освіти, які закріплено за кафедрою, та з будь-якими іншими організаціями та закладами вищої освіти, з роботодавцями. Серед основних документів можна назвати плани й звіти кафедри з рекламної-інформаційної та профорієнтаційної діяльності; графік заходів; презентації, програми або сценарії івентів щодо освітніх програм кафедри; програми, маршрути та інформаційні матеріали екскурсій для школярів; відеодокументи для абітурієнтів; рекламні-інформаційні матеріали, пов'язані з профорієнтаційною роботою (буклети, листівки, запрошення, брошури).

Інформацію про профорієнтаційну діяльність кафедри наводять на спеціальних сторінках офіційного сайту університету, вебсторінці кафедри, у соціальних мережах, де роз'яснюють переваги професії, специфіку підготовки в ЗВО, умови навчання, можливості працевлаштування тощо.

6. *Документаційне забезпечення виховної роботи кафедри* спрямоване на здійснення комплексу заходів, пов'язаних із вихованням високорозвиненої особистості, українського патріотизму й поваги до Конституції України в умовах розвитку української державності та особливостей воєнного стану. Серед документів, що регулюють виховну роботу випускової кафедри, необхідно назвати:

- план виховної роботи кафедри на навчальний рік;
- графік роботи кураторів груп;
- програми культурно-освітніх заходів («Тиждень української писемності та мови», «Щорічний тиждень спеціальності 029 «Інформаційна,

бібліотечна та архівна справа», Культурологічна декада «Шевченківські дні в ХАІ», «Ніч науки в ХАІ» тощо);

– сценарії та інші розробки виховних івентів.

7. *Документаційне забезпечення міжнародної діяльності кафедри* регулюють та фіксують, по-перше, у документах міжнародних конференцій, наукових міжнародних форумів (реєстрація в плані МОН України, інформаційні та організаційні документи, протоколи засідань організаційного комітету, редакційної колегії тощо); документах з розроблення та реалізації комплексу заходів з інтеграції в міжнародний освітньо-науковий простір. По-друге, вивчення міжнародного досвіду підготовки фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та його використання в освітньому процесі фіксують у протоколах навчально-методичних семінарів кафедри та протоколах засідань Навчально-методичної комісії за напрямом. По-третє, участь у міжнародних програмах академічної мобільності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників відображають у документах, що впроваджені Положенням про порядок реалізації права на академічну мобільність учасниками освітнього процесу Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». У Положенні регламентовано перелік документів, необхідних для підтвердження участі в програмі академічної мобільності, а саме: договір або запрошення приймаючого ЗВО; договір між університетом та учасником академічної мобільності про направлення до приймаючого ЗВО-партнера у межах програми академічної мобільності; наказ про направлення учасника академічної мобільності до приймаючого ЗВО-партнера у межах програми академічної мобільності. По-четверте, участь у міжнародних проєктах фіксують такі документи: проєктна документація, плани заходів, сертифікати участі тощо.

Також необхідно згадати про рекламні проспекти англійською мовою, програми вступних іспитів для іноземних громадян, інформаційні матеріали

про освітні програми кафедри англійською мовою, які є форматами документально-інформаційного забезпечення інформаційно-рекламної роботи з набору на навчання іноземних громадян.

Наукова новизна дослідження полягає у системному висвітленні документального забезпечення за напрямками діяльності випускової кафедри з урахуванням нових тенденцій соціального розвитку та сучасних змін, а також особливостей функціонування в межах технічного університету.

Висновки. 1. Документальне забезпечення кафедри сучасного університету включає різноманітні матеріали. 2. До основних компонентів документального забезпечення випускової кафедри віднесено: нормативно-правові документи; організаційно-розпорядчі акти керівництва університету й факультету; документи, що регулюють діяльність кафедри; документація відповідно до номенклатури справ, чинної в університеті. 3. Систематизовано документи навчальної, методичної, наукової, організаційно-управлінської, профорієнтаційної, виховної, міжнародної роботи кафедри. 4. Серед особливостей документального забезпечення виділено, по-перше, пов'язаність із системою цінностей, знань та специфікою університету; по-друге – з фіксацією інтелектуальних прав діяльності кафедри. 5. Визначено декілька груп документів у межах міжнародної діяльності кафедри: документи міжнародних наукових заходів, вивчення міжнародного досвіду підготовки фахівців за профілем кафедри, з академічної мобільності, проєктна документація. 6. Документальне забезпечення за напрямками діяльності випускової кафедри поглиблює уявлення про важливість документів, забезпечує системність в організації основних завдань та виконанні функцій випускової кафедри, сприяє ефективному обміну інформацією між викладачами і студентами та самоаналізу для своєчасної діагностики й виправлення проблемних питань, що загрожують якості освіти.

Подальшого дослідження потребує вивчення зарубіжного досвіду документально-інформаційного забезпечення діяльності профільної кафедри в складі технічних університетів.

Список бібліографічних посилань

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 18.10.2024).
2. Бачинська Н. А. Запровадження освітньо-професійних програм спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: традиції та інновації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 95–101.
3. Бачинська Н. А., Новальська Т. В. Концепція розвитку кафедри інформаційних технологій КНУКіМ: підготовка фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Діяльність бібліотек у забезпеченні вивчення і популяризації історико-культурної спадщини регіонів: історія, сьогодення, перспективи* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 листоп. 2021 р. / Нац. іст. б-ка України [та ін.]. Київ, 2021. С. 7–10.
4. Бачинська Н. А. Навчально-методичний комплекс для освітньої підготовки зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: базові засади формування. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 5–7 жовт. 2021 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2021. С. 15–18.
5. Дмитренко Т. М., Деркач М. І. Демиденко А. О., Дмитренко Т. А. Розробка автоматизованої інформаційної системи «Портал кафедри ВНЗ» *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2017. Вип. 1. С. 32–40.
6. Збанацька О. М. Трансформація бібліотечної освіти в Україні: сучасний погляд. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 124–132.
7. Палеха Ю. Особливості підготовки фахівців інформаційної сфери у воєнний період. *Інформація та соціум*. 2023. С. 84–87.
8. Палеха Ю. І., Зозуля Н. Ю. Гуманізація професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи за умов дистанційного навчання. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 108–114.
9. Парафійник Н. І., Динник С. І. Навчальна документація в документальному забезпеченні кафедри як структурного підрозділу вищого навчального закладу. 2017.
10. Соляник А. Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 1. С. 22–26.
11. Шемаєва Г. В. Наукова діяльність кафедри бібліотекознавства Харківської державної академії культури : історичний аспект. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. 2011. Вип. 34. С. 91–98.
12. Шемаєва Г. В. Інноваційна модель бібліотечної освіти: перспектива реалізації. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. 2013. Спецвип. 40. С. 42–49.

References

1. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (data zvernennia: 18.10.2024).
2. Bachynska N. A. Zaprovdzhennia osvitno-profesiinykh prohram spetsialnosti 029 «Informatsiina, bibliotechna ta arkhivna sprava»: tradytsii ta innovatsii. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia. 2022. № 4. S. 95–101.

3. Bachynska N. A., Novalska T. V. Kontsepsiia rozvytku kafedry informatsiinykh tekhnolohii KNUKiM: pidhotovka fakhivtsiv za spetsialnistiu 029 «Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava». Diialnist bibliotek u zabezpechenni vyvchennia i populiaryzatsii istoryko-kulturnoi spadshchyny rehioniv: istoriia, sohodennia, perspektyvy : zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv, 4 lystop. 2021 r. / Nats. ist. b-ka Ukrainy [ta in.]. Kyiv, 2021. S. 7–10.
4. Bachynska N. A. Navchalno-metodychnyi kompleks dlia osvitoi pidhotovky zi spetsialnosti 029 «Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava»: bazovi zasady formuvannia. Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia. Vid upravlinnia resursamy – do upravlinnia znanniamy : materialy Mizhnar. nauk. konf., m. Kyiv, 5–7 zhovt. 2021 r. / NAN Ukrainy, Nats. b ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho [ta in.]. Kyiv, 2021. S. 15–18.
5. Dmytrenko T. M., Derkach M. I. Demydenko A. O., Dmytrenko T. A. Rozrobka avtomatyzovanoi informatsiinoi systemy «Portal kafedry VNZ» Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho. 2017. Vyp. 1. S. 32–40.
6. Zbanatska O. M. Transformatsiia biblioteknoi osvity v Ukraini: suchasnyi pohliad. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia. 2023. № 4. S. 124–132.
7. Palekha Yu. Osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv informatsiinoi sfery u voiennyi period. Informatsiia ta sotsium. 2023. S. 84–87.
8. Palekha Yu. I., Zozulia N. Yu. Humanizatsiia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv z informatsiinoi, biblioteknoi ta arkhivnoi spravy za umov dystantsiinoho navchannia. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia. 2022. № 2. S. 108–114.
9. Parafiinyk N. I., Dynnyk S. I. Navchalna dokumentatsiia v dokumentatsiinomu zabezpechenni kafedry yak strukturnoho pidrozdilu vyshchoho navchalnogo zakladu. 2017.
10. Solianyuk A. Suchasni trendy modernizatsii vyshchoi bibliotekno-informatsiinoi osvity Ukrainy. Visnyk Knyzhkovoi palaty. 2017. № 1. S. 22–26.
11. Shemaieva H. V. Naukova diialnist kafedry bibliotekoznavstva Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury : istorychnyi aspekt. Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury : zb. nauk. pr. 2011. Vyp. 34. S. 91–98.
12. Shemaieva H. V. Innovatsiina model biblioteknoi osvity: perspektyva realizatsii. Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury : zb. nauk. pr. 2013. Spetsvyp. 40. S. 42–49.

Alla Prilutska

Candidate of Philosophy (Ph.D.), Associate Professor

Professor of the Kharkiv Aviation Institute, Head of the Department of Documentation and Ukrainian Language of the National Aerospace University "KhAI" (Kharkiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0009-0008-5609-0750>

**A NON-TECHNICAL SPECIALITY AT A TECHNICAL UNIVERSITY:
DOCUMENTARY SUPPORT FOR THE GRADUATING DEPARTMENT IN
SPECIALITY 029 “INFORMATION, LIBRARY, AND ARCHIVAL AFFAIRS”**

Relevance. In the current crisis conditions, the problem of documentary support for the department's activities aimed at training personnel for the information, library, and archival industries is becoming more relevant. **The purpose** of the article is to highlight the peculiarities of modern documentary support for the graduating department in the speciality 029 at a technical university. **The methodological basis** of the study is the principles and theories of document science and a set of scientific methods, including analysis, systematisation, and generalisation. **The scientific novelty** is the coverage of the documentary support for the graduating department in the areas of its activity, taking into account new trends in social development and modern changes, as well as the peculiarities of functioning within a technical university. **Conclusions.** Documentation of the department of a modern university includes a variety of materials. The main ones are: regulatory documents; organisational and administrative acts of the university and faculty management; documents related to the activities of the department; documentation in accordance

with the nomenclature of university affairs. The documents of educational, methodological, scientific, organisational, managerial, career guidance, educational, and international work of the department are systematised. The article focuses on the peculiarities of the educational programme in the speciality 029 at a technical university, which are determined by the system of values, knowledge, and specifics of the university. The documentation related to the fixation of intellectual rights of the department's activities is highlighted. Several groups of documents have been identified within the international activities of the department: documents of international scientific events, study of international experience, training of specialists in the department's profile, academic mobility, project documentation. It is emphasized that documentation in the areas of activity of the graduating department deepens the understanding of the importance of documents, ensures consistency in the organisation of the main tasks and functions of the graduating department, and promotes effective information exchange between teachers and students and self-analysis for timely diagnosis and correction of problematic issues that threaten the quality of education.

Keywords: documentation support, graduating department, information and library education

УДК 027.7:069:001.83

DOI 10.5281/zenodo.14481027

Тамара Костирко

кандидат наук із соціальних комунікацій

директор Наукової бібліотеки Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова (м. Миколаїв, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-4175-9975>

СПІВПРАЦЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ МУЗЕЇВ ТА БІБЛІОТЕК ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Актуальність. У статті розглянуто актуальні проблеми збереження культурного надбання університетів; популяризації та надання доступу до унікальних артефактів; збереження унікальних фондів університетських музеїв та раритетних колекцій університетських бібліотек шляхом створення сучасних інформаційних ресурсів, сервісів, впровадження сучасних інтернет-технологій на основі штучного інтелекту (ШІ); кооперації між університетськими бібліотеками та музеями. **Мета статті** – висвітлити унікальні колекції університетського музею і бібліотеки та визначити напрями впровадження сучасних сервісів на основі штучного інтелекту. **Методологія** вивчення збереження культурної спадщини на основі співпраці університетських музеїв і бібліотек ґрунтується на методах аналізу контенту публікацій, їх систематизації й узагальненні та методі порівняльного аналізу для визначення основних напрямів і сервісів на основі штучного інтелекту. **Висновки.** 1) Університетські бібліотеки і музеї розвивають та впроваджують нові форми та сервіси для збереження культурної спадщини, популяризації бібліотечних та музейних колекцій. 2) Досвід співпраці бібліотек та музеїв університетів м. Миколаєва ґрунтується на їхніх спільних підходах до збереження цінних та рідкісних фондів в умовах сучасних викликів. 3) Спільних рішень потребують питання визначення унікальності видань, експертизи, а також правові та археографічні аспекти. 4) Пріоритетним напрямом є впровадження ШІ для формування спільного цифрового ресурсу з метою збереження культурної спадщини університетів та підтримання науково-освітнього процесу.

Ключові слова: університетські музеї, раритетні та цінні колекції університетських бібліотек, збереження культурної спадщини, технології ШІ, інформаційні технології, сучасні бібліотечні й музейні практики, віртуальні колекції, віртуальні тури.

Постановка проблеми. Внаслідок російської агресії значних втрат та збитків зазнали всі вітчизняні галузі, зокрема й освітя. Велика кількість інфраструктурних об'єктів освіти та комунікацій було зруйновано або пошкоджено. У вразливому стані перебувають університетські бібліотеки та музеї, які мають унікальні колекції раритетних видань.

Сьогодні не можна навіть порахувати, скільки і яких профілів музеїв є в університетах України, як вони працюють, що, як і скільки зберігають, як їх фінансують. Часто багатотисячні колекції зберігають переважно без музейних зберігачів, бо їхні посади не передбачено в штатних розписах університетів. Музеї ЗВО часто не реєструють і ніяк не обліковують. Національна політика в музейній галузі тут здебільшого не провадиться, оскільки накази Міністерства культури та стратегічних комунікацій України не поширюються на університетські музеї. Їхній розвиток та утримання повністю залежать від засновника – керівництва університету [2].

У сучасних кризових умовах в університетських бібліотеках і музеях немає інструктивних документів щодо збереження та евакуації колекцій. На цьому наголошують українські автори Л. Казанцева, Н. Писаревська та Л. Самойленко [2]. Вони відзначають відсутність затвердженого механізму та покрокової інструкції, як треба діяти в умовах термінової евакуації; неузгодженість дій центральних та місцевих органів влади у сфері охорони культурної спадщини; відсутність пакувальних матеріалів та контейнерів для зберігання і транспортування колекцій у разі термінової евакуації та багато іншого.

Крім того, українські бібліотеки та музеї університетів втрачають свою актуальність через «несучасність», брак спільної мови з відвідувачем для ведення діалогу. Постає питання розроблення та поширення унікальних пропозицій бібліотек і музеїв, здатних конкурувати з іншими закладами в умовах мережевого середовища. Імовірно, першою унікальною пропозицією є автентичність, під якою розуміють наявність оригіналів книг і артефактів. На сьогодні немає технологій, які б замінили відчуття й цінність автентичної речі, а наявні технології дають змогу лише розширити можливості діяльності музеїв і бібліотек [10].

У таких умовах актуальними стають проблеми збереження культурного надбання університетів; популяризації та надання доступу до унікальних

артефактів; збереження унікальних фондів університетських музеїв та раритетних колекцій університетських бібліотек шляхом створення сучасних інформаційних ресурсів, сервісів, впровадження сучасних інтернет-технологій на основі штучного інтелекту; кооперації між університетськими бібліотеками та музеями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У публікаціях українських науковців порушено питання сучасних бібліотечних та музейних практик, співпраці бібліотек і музеїв як ресурсу розвитку освіти дорослих [10]; зацентовано увагу на зв'язках інформаційно-бібліотечної, музейної та архівної мережі України [6]; розкрито особливості кооперації університетських музеїв України, проаналізовано музейні мережеві структури різного рівня [1]. У значній кількості публікацій українських дослідників висвітлено культурну місію університетської бібліотеки щодо зберігання й дослідження пам'яті про історію і традиції вишу, студентів та науковців, їхній внесок у розвиток національної і світової науки та практики [11]; розкрито роль музеїв ЗВО як самобутнього науково-освітнього простору в системі університетської освіти [8]; проаналізовано особливості функціонування музеїв та колекцій ЗВО семи західноукраїнських областей [5]; описано діяльність університетських музеїв в умовах війни [2].

Важливе значення має застосування сучасних технологій в організації збереження, обліку, інтерпретації та використання бібліотечних та музейних колекцій [3]; застосування методів штучного інтелекту в роботі сучасних бібліотек та музеїв [4; 12].

Зарубіжні колеги досліджують ініціативи впровадження ІІІ, які допомагають бібліотекам і музеям у різноманітних аспектах управління, підвищення освітньої цінності, ухвалення рішень, реалізації різноманітних проєктів [14; 16–19].

Отже, зазначені публікації підкреслюють нагальну потребу схарактеризувати сучасний стан та перспективи збереження культурної спадщини в умовах глобальних викликів.

Мета статті – висвітлити унікальні колекції університетського музею і бібліотеки та визначити напрями впровадження сучасних сервісів на основі штучного інтелекту.

Вивчення стану збереження культурної спадщини університетськими музеями та бібліотеками, що мають раритетні колекції документів, ґрунтується на методах аналізу контенту публікацій, які стосуються конкретного музейного та бібліотечного досвіду, їх систематизації та узагальнення. Метод порівняльного аналізу використано для визначення основних напрямів і сервісів на основі штучного інтелекту, які використовують в університетських музеях та бібліотеках, що мають раритетні колекції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексний план відновлення України, що його розробляє Національна рада з відновлення України від наслідків війни, передбачає відбудову та розбудову економіки й інфраструктури, повернення громадян та їх інтеграцію в суспільно-економічне життя держави, реформування й розвиток фінансової системи, прискорення європейської інтеграції, а також відновлення й розбудову культури, освіти і науки [7].

Загальновідомо, що неможливо винайти щось нове або створити інноваційний продукт, не маючи глибинного розуміння та усвідомлення фундаментальних основ, закладених у минулому. Різні підходи, парадигми, засоби й методи професійної та наукової діяльності від попередніх поколінь можуть слугувати надійним фундаментом для нових винаходів, для аналізу помилок та запобігання ризикам, для концептуалізації теоретичних та практичних даних [8]. Діяльність університетських бібліотек і музеїв спрямована на збереження, популяризацію та примноження найкращих

досягнень вітчизняної культури, науки та техніки. Усі університетські колекції мають на меті консервувати безцінні знання й пропонувати можливості для дослідження та створення нових знань.

Найбільш поширеними формами популяризації бібліотечних і музейних зібрань завжди були традиційні музейні експозиції та виставки. Глобальні виклики останніх років (COVID-19, а в Україні воєнна агресія росії в 2022 році) значно прискорили їхній перехід в онлайн-простір. Це дало змогу бібліотекам і музеям ознайомити з колекціями користувачів по всьому світу, не виходячи з дому. Зрештою, бібліотеки оцифровують колекції і використовують інструменти цифрової комунікації для їх просування в інтернет. Щоб онлайн-просування певних колекцій було ефективним, бібліотечні та музейні фахівці повинні володіти знаннями, навичками і здібностями, необхідними для впровадження технологій, і встановити зв'язок між користувачами і музейними колекціями бібліотек через сайти установ та соціальні медіа. Способом подання матеріалів про музейні предмети і колекції через сайти бібліотек можуть бути віртуальні тури, аудіо- та відеогіди, віртуальні виставки й каталоги.

Ефективним інструментом є презентація, за допомогою якої демонстрація будь-якого контенту стає наочною і захопливою. Для використання аудіо та відео фахівцям необхідно знати технології створення відеороликів, оцифрування предметів музейних і бібліотечних фондів, організації і структурування для їх популяризації. Сьогодні університетські бібліотеки і музеї практикують віртуальні виставки, онлайн-екскурсії та 3D-тури.

Університетські музеї і бібліотеки Миколаєва не є винятком. У 2022 році внаслідок двох ракетних обстрілів 15 липня та 10 жовтня головного корпусу Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова значних руйнувань зазнали приміщення Наукової бібліотеки. Було вибито майже всі вікна, часткового руйнування зазнали приміщення площею

1022,8 м², пошкоджено дах, пошкоджено 20% бібліотечного фонду, меблі, бібліотечне обладнання. Значних пошкоджень зазнав також університетський комплекс Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, постраждало приміщення Наукової бібліотеки.

Бібліотечний фонд Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова має велике зібрання книг XVIII, XIX і початку XX століття (більше 200), пов'язаних з історією морського флоту. Багато з них є раритетними. Ця частина бібліотечного фонду формувалася в період з 1972 по 1986 роки.

Варто зауважити, що до початку 70-х років у фонді бібліотеки були окремі випуски журналу «Морской сборник» (видання XIX століття); книга С. Й. Макарова «Ермак во льдах» (прижиттєве видання, яке в 1950 році придбав доцент кафедри теорії корабля Юрій Васильович Афанасьєв для кімнати-музею адмірала С. Й. Макарова); збірники документів російських адміралів Ф. Ф. Ушакова, П. С. Нахімова, В. А. Корнілова, С. Й. Макарова і багатьох інших. Серед цінних видань можна назвати книги Беклемишева, Боголюбова, Бутакова, Вальдемара, Вахтіна, Вітте, Веселаго, Макарова та інших авторів. Деякі з книг мають старовинні екслібриси, зокрема одного з перших російських підводників – М. М. Беклемишева. Його книги було видано в друкарні Чорноморського гідрографічного депо (м. Миколаїв).

Поява в книжковому фонді Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова старовинних книг пов'язана з історією Музею адмірала С. Й. Макарова. Наукова бібліотека Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова тісно співпрацює з університетськими музеями. Так, Музей історії Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, що був створений у 2020 році до 100-річчя університету, зберігає унікальну колекцію перших підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій, що їх видала перша університетська типографія. Серед них варті уваги такі: «Теорія корабля» Б. В. Дроздова

(склограф) (1927), «Аналітична геометрія» М. С. Брітмана (літографія) (1927), «Гідравліка» О. Я. Смірнова (літографія) (1925), «Будівельна механіка» В. В. Цехановича (1932), посібник для стажистів «Питання заводської практики» В. В. Цехановича (1932). Як результати наукових досліджень представлено роботи М. С. Брітмана «Інтегрування деяких рівнянь динаміки» та В. В. Цехановича «Дерев'яні річкові судна».

Діяльність музею і бібліотеки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова розширилася у зв'язку з приєднанням у 2023 році відповідно до рішення МОН Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, який має комплекс університетських музеїв і Наукову бібліотеку. Гордістю та предметом постійного дослідження Наукової бібліотеки Миколаївського національного університету імені Сухомлинського є колекція книг XVIII – першої половини XX століття. Найстаріші за роками видання (середини XVIII століття) – література із всесвітньої історії. У 60–70 роках XIX століття надруковано дослідження з історії країн Європи авторів А. Л. Рохау, А. Карреля, Т. Б. Маколя, Л. Л. Мотля, Ф. Шлоссера. Також варто підкреслити, що у фонді зберігають прижиттєві видання відомих письменників, літературознавців XIX століття В. Класовського, І. Шерра, М. Гербеля; цінні словники, унікальні енциклопедії XIX століття С. М. Южакова, П. М. Мілюкова, Ф. А. Брокгауза, І. А. Ефрона.

У другій половині 80-х років XX століття було організовано Музей історії Миколаївського державного педагогічного інституту, який відіграє значну роль у вихованні студентів та залученні їх до краєзнавчої роботи. Реорганізація Миколаївського педагогічного інституту в університет та надання йому в 2010 році статусу національного спричинили необхідність реконструкції музею та приведення його у відповідність із завданнями, які стоять перед університетом класичного типу. Музейний комплекс складається з чотирьох спеціалізованих музеїв: Музею історії університету, Музею

археології та етнографії, Музею-лабораторії педагогічної освіти Миколаївщини, Музею-лабораторії з впровадження спадщини В. О. Сухомлинського – та кількох позамузейних об'єктів.

Основними джерелами формування музейного фонду є: науково-пошукова робота керівників та активу музею; результат науково-дослідної діяльності ЗВО (наукові експедиції, відрядження); дари та пожертви; участь студентів у формуванні фондів музею. Наукову концепцію, завдання і зміст експозиції, тематичну структуру музейного комплексу університету розроблено відповідно до вимог музеєзнавства [9, с. 380].

Співпраця бібліотек і музеїв зазначених університетів ґрунтується насамперед на виконанні ними інформаційної функції. Це не тільки пов'язано із забезпеченням універсального доступу до інформаційно-бібліотечних та музейних ресурсів, але й набуває ресурсно-оцінювального характеру. Формула реалізації інформаційної функції бібліотек і музеїв в сучасних умовах, що складається з оцінювання інформаційних ресурсів та доступу до них, є підґрунтям інноваційних перетворень змісту, організації, технології, форм і методів інформаційної діяльності цих установ і, головне, позначається на кінцевому результаті, який можуть оцінити відвідувачі. Інноваційний шлях розвитку бібліотек і музеїв, оновлення всіх аспектів їхньої життєдіяльності забезпечує виконання покладеної на них місії. Слід відзначити, що питання вивчення сучасного стану інноваційної діяльності бібліотек та музеїв та готовності їхніх працівників до нововведень набуло широкого розгляду. Це свідчить про розуміння необхідності впровадження інновацій як результату змін. Бібліотечна та музейна інновації розглядають як кінцевий результат інноваційної діяльності, що втілюється в новому чи вдосконаленому інформаційному продукту або послугі, новому підході до технологічного процесу, що його використовують у їхній діяльності [6, с. 162].

Актуальним напрямом інноваційної діяльності в контексті збереження культурної спадщини є впровадження технологій на основі штучного

інтелекту. Університетські бібліотеки та музеї зосереджують зусилля на створенні баз даних цифрових об'єктів. Отже, ці дані можуть стати сферою застосування для машинного навчання, глибокого навчання та підходів базової моделі.

У дослідженні Єврокомісії щодо штучного інтелекту 2022 року перераховано такі можливості: застосунки для архівування, каталогізації та керування інформацією, вдосконалені ШІ, що допоможе музеям, архівам, бібліотекам та установам культурної спадщини досліджувати й класифікувати цифрові колекції більш ефективно; діяльність із залучення аудиторії за допомогою штучного інтелекту, що допоможе краще спілкуватися і взаємодіяти з аудиторією, роблячи інтерактивні виставки привабливішими; керування досвідом відвідувачів, що допоможе краще управляти музеями та об'єктами культурної спадщини з використанням застосунків ШІ; це допоможе відстежувати кількість відвідувачів, прогнозувати відвідуваність та аналізувати відгуки відвідувачів (аналізувати настрої) [13].

Крім того, штучний інтелект може бути корисним для археологічних та історичних досліджень, допомагаючи поглибити знання та локалізувати місця. Щоб сприяти цим розробкам, ЄС видав рекомендації, встановивши цілі щодо 3D-оцифрування об'єктів культурної спадщини та пам'яток держав-членів, а також для відповідного розвитку потенціалу та навчання [13]. Також варто зауважити, що на спеціальній конференції в Брюсселі 21 березня 2024 року експерти оприлюднили рекомендації щодо впровадження штучного інтелекту в музеях, підкресливши важливість нормативно-правової бази, фінансових інвестицій і створення європейського центру штучного інтелекту. Ця ініціатива спрямована на те, щоб музеї відігравали провідну роль у наративі ШІ, сприяючи залученню громадськості та освіти в цифрову еру [20].

Варто відзначити, що відповідно до результатів дослідження мережевої міжнародної групи «ШІ в бібліотеках» розуміння потенціалу штучного інтелекту перебуває на початковому рівні. Тому використання штучного

інтелекту в університетських бібліотеках та університетських музеях стає дедалі більш актуальним і необхідним, створюючи як можливості, так і виклики. Зокрема, потребує спеціальних навичок, а також вимагає організаційних і культурних змін поглиблення співпраці на внутрішньо- та зовнішньоуніверситетському рівні.

Висновки. 1) Університетські бібліотеки і музеї розвивають та впроваджують нові форми та сервіси для збереження культурної спадщини, популяризації бібліотечних та музейних колекцій. 2) Досвід співпраці бібліотек і музеїв університетів м. Миколаєва ґрунтується на їхніх спільних підходах до збереження цінних та рідкісних фондів в умовах сучасних викликів. 3) Спільних рішень потребують питання визначення унікальності видань, експертизи, а також правові й археографічні аспекти. 4) Пріоритетним напрямом є впровадження ІІІ для формування спільного цифрового ресурсу з метою збереження культурної спадщини університетів та підтримання науково-освітнього процесу.

Перспективним є дослідження унікальних бібліотечних та музейних фондів науково-технічних університетів України.

Список бібліографічних посилань

1. Іващенко В. Особливості кооперації університетських музеїв в Україні. *Вісник ХНУ. Серія «Історія»*. Харків, 2021. Вип. 59. С. 8–23. DOI: [10.26565/2220-7929-2021-59-01](https://doi.org/10.26565/2220-7929-2021-59-01).
2. Казанцева Л., Самойленко Л., Писаревська Н. Університетські музеї і війна в Україні. *Культурна спадщина та війна: виклики і рішення. Vita Antiqua*. 2023. № 14. С. 72–92. URL: https://vitaantiqua.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/72-92_Kazantseva_Pysarevska_Samoilenko.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
3. Комова О. Історія та основні напрямки діяльності музеїв при закладах вищої освіти України. *Вісник КНЛУ. Серія «Історія, економіка, філософія»*. Київ, 2019. Вип. 24. С. 32–42. URL: <http://visnyk-history.knlu.edu.ua/article/view/275605> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Липак Т. Застосування методів штучного інтелекту в роботі сучасних музеїв. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання : матеріали VI міжнар. студент. наук.-техн. конф.* Тернопіль : ТНТУ, 2023. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41455/2/160.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Муравська С. В. Музейні заклади у системі вищої освіти Західної України на тлі світових тенденцій. Львів, 2018. 244 с. URL: <http://surl.li/akveoz> (дата звернення: 10.10.2024).

6. Попович Н. Ф., Лужанська Т. Ю., Моргун А. В. Оцінка інформаційно-бібліотечної, музейної та архівної мережі України. *Гуманітарні і суспільні науки : науковий вісник МДУ. Мукачево*, 2017. № 22(17). С. 153–166. URL: <http://surl.li/rhcdhq> (дата звернення: 10.10.2024).
7. Топузов О. Музейна педагогіка як чинник відновлення науки та освіти в Україні. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану : матеріали міжнар. круглого столу*. Київ, 2022. С. 248–250. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zbirnyk_2022_w.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
8. Федяєва В. Роль музеїв закладів вищої освіти в системі професійної підготовки. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. № 2(11). С. 257–261. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/2022108> (дата звернення: 10.10.2024).
9. Хасцький О. П. Музейний комплекс Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: історія створення та перспективи розвитку. *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Ніжин, 2012. С. 379–387.
10. Червоний Є. Сучасні бібліотечні та музейні практики. *Співпраця бібліотек і музеїв Мелітопольщини як ресурс розвитку освіти дорослих / авт. колектив ; за заг. ред. С. Прийми. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького*, 2016. С. 10–11. URL: <http://surl.li/ywjbmu> (дата звернення: 10.10.2024).
11. Шемаєва Г. В., Костирко Т. М. Галузеві колекції рідкісних видань в університетських бібліотеках. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2022. № 28. С. 146–158. DOI: [10.15407/rksu.28.146](https://doi.org/10.15407/rksu.28.146).
12. Шемаєва Г. В., Костирко Т. М. Імплементації штучного інтелекту в бібліотечну діяльність. *University Library at a New Stage of Social Communications Development : матеріали IX Міжнар. конф. (м. Дніпро, 03.10–04.10.2024)*. Дніпро, 2024. URL: http://confliib.diit.edu.ua/Conf_univ_Library_2024/paper/view/31451/18386 (дата звернення: 10.10.2024).
13. Artificial intelligence in the context of cultural heritage and museums: Complex challenges and new opportunities. *Briefing*. 28-04-2023. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)747120](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)747120) (дата звернення: 10.10.2024).
14. Caramiaux B. AI with Museums and Cultural Heritage. *AI in Museums, Transcript Verlag; De Gruyter*. 2023. P. 117–130. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783839467107-011>.
15. Harisanty D., Obille K. L. B., Anna N. E. V., Purwanti E., Retrialisca F. Cultural heritage conservation in the digital age, using artificial intelligence for the future: a bibliometric analysis. *Digital Library Perspectives*. September, 2024. DOI: [10.1108/DLP-01-2024-0018](https://doi.org/10.1108/DLP-01-2024-0018).
16. Sunanda Rani, Dong Jining, Dhaneshwar Shah, Siyanda Xaba, Prabhat Ranjan Singh. Exploring the Potential of Artificial Intelligence and Computing Technologies in Art Museums. *ITM Web of Conf.* 2023. Vol. 53 (01004). DOI: <https://doi.org/10.1051/itmconf/20235301004>.
17. Thiel S., Johannes C. B. AI in Museums. *Reflections, Perspectives and Applications*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.14361/9783839467107>.
18. Vidu C.-M., Zbucnea A., Pinzaru F. Old Meets New: Integrating Artificial Intelligence in Museums' Management Practices. *Strategica. Shaping the Future of Business and Economy : Conf.* Bucharest, 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/357517927_Old_meets_new_integrating_Artificial_Intelligence_in_museums'_management_practices#39 (дата звернення: 10.10.2024).
19. Hiep H.-J. High-Level conference on AI in museums: charting a new course for cultural heritage. 2024. URL: <https://heritagetribe.eu/europe/high-level-conference-on-ai-in-museums-charting-a-new-course-for-cultural->

heritage/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwjNS3BhChARIsAOxBM6rl5k7a7pvf (дата звернення: 10.10.2024).

20. Plaza C. Museums in Universities: Predicaments and Potentialities. *Museum International*. 2022. Vol. 74, issue 1–2. P. 74–85. DOI: <https://doi.org/10.1080/13500775.2022.2157563>.

References

1. Ivashchenko, V. (2021). Specifics of University Museum Cooperation in Ukraine. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: History*, 59, 8-23. DOI: 10.26565/2220-7929-2021-59-01.
2. Kazantseva, L., Samoilenko, L. (2023). University museums and the war in Ukraine. *Vita Antiqua*, 14, 72-92. URL: https://vitaantiqua.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/72-92_Kazantseva_Pysarevska_Samoilenko.pdf.
3. Komova, O. (2019). History and main areas of activity of museums at higher education institutions of Ukraine. *Visnyk of Kyiv National Linguistic University. Series "History. Economics. Philosophy"*, 24, 32-42. URL: <http://visnyk-history.knlu.edu.ua/article/view/275605>.
4. Lypak, T. (2023, April 27-28). The use of Artificial Intelligence Methods in the Work of modern Museums. VI Mizhnarodna studentska naukovo-tekhnichna konferentsiia «Pryrodnychi ta humanitarni nauky. aktualni pytannia», Ternopil. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41455/2/160.pdf>.
5. Muravska, S. (2018). Museum institutions in the system of higher education of Western Ukraine against the background of global trends. Lviv. URL: <http://surl.li/akveoz>.
6. Popovych, N., Luzhanska, T., Morhun, A. (2017). Estimation of research Libraries information, Museum and Archived Networks of Ukraine. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Humanities and social sciences"*, 22(17), 153-166. URL: <http://surl.li/rhcdhq>.
7. Topuzov, O. (2022, May 26). Museum Pedagogy as a Factor of Restoration Sciences and Education in Ukraine. *Museum pedagogy in the conditions of martial law: a collection of materials of the International Round Table*. Kyiv, 248-250. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zbirnyk_2022_w.pdf.
8. Fediaieva, V. (2023). The Role of Museums of Higher Education Institutions in the vocational Training System. *Social work and social education*, 2(11), 257-261. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/2022108>.
9. Khaetskiy, O. P. (2012). The museum complex of Mykolayiv national university named V. A. Sukhomlynsky: History and future development. *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Universytetski muzei: yevropeyskyi dosvid ta ukrainska praktyka»*. Nizhyn, 379-387.
10. Chervonyi, Y. (2016). Modern library and museum practices. *Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University*, Melitopol, 10-11. URL: <http://surl.li/ywjbmu>.
11. Shemaieva, H., Kostyrko, T. (2022). Collections of rare books by branches of knowledge in University libraries. *Rukopisna ta knizhкова spadshina Ukraini*, 28, 146-158. DOI: 10.15407/rksu.28.146.
12. Shemaieva, H. V., Kostyrko, T. M. (2024, October 3-4). Implementation of Artificial Intelligence in Library Activities. *University Library at a new Stage of Social Communications Development: IX International Conf.* Dnipro. URL: http://confliib.diit.edu.ua/Conf_univ_Library_2024/paper/view/31451/18386.
13. Artificial intelligence in the context of cultural heritage and museums: Complex challenges and new opportunities. Briefing. 28-04-2023. Think Tank European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)747120](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)747120).
14. Caramiaux, B. (2023). AI with Museums and Cultural Heritage. *AI in Museums*, Transcript Verlag; De Gruyter, 117-130. <https://doi.org/10.1515/9783839467107-011>.

15. Harisanty, D., Obille, K. L. B., Anna, N. E. V., Purwanti, E., & Retrialisca, F. (Accepted/In press 2024). Cultural heritage preservation in the digital age, harnessing artificial intelligence for the future: a bibliometric analysis. *Digital Library Perspectives*. <https://doi.org/10.1108/DLP-01-2024-0018>.
16. Sunanda Rani, Dong Jining, Dhaneshwar Shah, Siyanda Xaba and Prabhat Ranjan Singh. (2023). Exploring the Potential of Artificial Intelligence and Computing Technologies in Art Museums. *ITM Web Conf.*, 53, 01004. <https://doi.org/10.1051/itmconf/20235301004>.
17. Thiel, S., Johannes, C. B. (2023). AI in Museums. *Reflections, Perspectives and Applications*. <https://doi.org/10.14361/9783839467107>.
18. Vidu, C.-M., Zbucnea, A., Pinzaru, F. (2021). Old Meets New: Integrating Artificial Intelligence in Museums' Management Practices. *Strategica International Conference. Shaping the Future of Business and Economy*. Bucharest, 830-844. URL: https://www.researchgate.net/publication/357517927_Old_meets_new_integrating_Artificial_Intelligence_in_museums'_management_practices#39.
19. Hiep, H.-J. (2024, March 27). High-Level conference on AI in museums: charting a new course for cultural heritage. URL: https://heritagetribune.eu/europe/high-level-conference-on-ai-in-museums-charting-a-new-course-for-cultural-heritage/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwjNS3BhChARIsAOxBM6rl5k7a7pvf.
20. Plaza, C. (2022). Museums in Universities: Predicaments and Potentialities. *Museum International*, 74(1-2), 74-85. <https://doi.org/10.1080/13500775.2022.2157563>.

Tamara Kostyrko

PhD in Social Communication

Director of the Scientific Library of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Mykolaiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-4175-9975>

COOPERATION BETWEEN UNIVERSITY MUSEUMS AND LIBRARIES TO PRESERVE CULTURAL HERITAGE IN THE FACE OF GLOBAL CHALLENGES

Actuality. The article discusses the current problems of preserving the cultural heritage of universities; popularizing and providing access to unique artifacts; preserving unique collections of university museums and rare collections of university libraries by creating modern information resources, services, introducing modern Internet technologies based on artificial intelligence (AI); and cooperation between university libraries and museums. **The purpose of the article** is to highlight the unique collections of the university museum and library and to identify areas for the introduction of modern AI-based services. In the context of uncertainty, the problem of preserving the cultural heritage of universities, popularizing and providing access to unique artifacts, preserving the unique collections of university museums and rare collections of university libraries by creating modern information resources, introducing modern Internet technologies based on artificial intelligence (AI) is becoming more relevant. **Conclusions.** 1) University libraries and museums develop and implement new forms and services for the preservation of cultural heritage, popularization of library and museum collections. 2) The experience of cooperation between libraries and museums of Mykolaiv universities is based on common approaches to the preservation of valuable and rare collections in the face of modern challenges. 3) Issues of determining the uniqueness of publications, expertise, as well as legal and archaeological aspects require joint solutions. 4) A priority is the introduction of AI to create a single digital resource to preserve the cultural heritage of universities and support the research and education process.

Keywords: university museums, rare and valuable collections of university libraries, preservation of cultural heritage, AI technologies, information technologies, modern library and museum practices, virtual collections, virtual tours.

УДК: 001.103:004.451.5

DOI 10.5281/zenodo.14481417

Ганна Шемаєва

доктор наук із соціальних комунікацій, професор

професор кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (м. Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-1053-989X>

Любов Кислюк

кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент

доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (м. Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-9764-4280>

УПРАВЛІННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИМИ ДАНИМИ (RDM) В БІБЛІОТЕКАХ: ОГЛЯД ЗАРУБІЖНИХ ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальність. Управління дослідницькими даними (RDM) є нагальною і актуальною проблемою у зв'язку з поширенням концепції відкритої науки. **Метою статті** є висвітлити зміст зарубіжних праць щодо управління дослідницькими даними в академічних бібліотеках. **Методологія** ґрунтується на аналізі та узагальненні зарубіжних публікацій 2023–2024 рр., присвячених управлінню дослідницькими даними. Застосовано методи джерелознавчого пошуку та контент-аналізу. **Наукова новизна** полягає в тому, що розкрито особливості впровадження послуг з управління дослідницькими даними в провідних країнах, зокрема в США, Канаді, Німеччині, Франції, Іспанії, а також в Австралії, країнах Африки. **Висновки.** Управління дослідницькими даними як галузь наукового пошуку все ще розвивається. Як область в парадигмі відкритої науки, вона привертає все більше уваги академічних і дослідницьких установ і дослідників через свою цінність і перспективи для просування наукових досліджень. Серед важливих проблем, висвітлених у літературі, визначено проблеми обміну даними; важливість співпраці з усіма учасниками академічного товариства; розвиток технологічної інфраструктури, необхідність формування відповідних навичок та компетенцій, необхідних бібліотекарям для надання послуг на основі RDM; особливості створення служб дослідницьких даних (RDS) у різних країнах; необхідність створення спеціальних репозитаріїв академічного та національного рівня для зберігання даних досліджень та надання доступу до них або розвиток наявних. Нагальним є завдання активізувати впровадження послуг з управління дослідницькими даними в українських наукових бібліотеках. Виокремлено доцільність підготовки кадрів,

які володіють сучасними знаннями і навичками, необхідними для управління дослідницькими даними.

Ключові слова: бібліотека, RDM, служба дослідницьких даних, наукова комунікація, відкрита освіта, репозитарій даних.

Постановка проблеми. Управління дослідницькими даними викликає значний інтерес для бібліотек у зв'язку з розвитком сучасної парадигми – відкритої науки. Відкрита наука змінює практики наукової комунікації, забезпечує відкритий обмін знаннями, повторне використання результатів досліджень, перевірку заявлених наукових результатів; сприяє подоланню дублювання в дослідженнях та наукових розробках. Останніми роками політику відкритого доступу впроваджують багато країн. В Україні Кабінет Міністрів України ухвалив розпорядження «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки». Відповідно багато українських університетів приймають Політику відкритої науки.

Саме університети продукують величезну кількість різноманітних даних, зокрема дослідницьких. Дослідницькі дані – це дані текстові, числові, програмні, архівні, графічні об'єкти, а також коди, програмні продукти, бази даних тощо, що слугують підґрунтям дослідження в конкретній галузі. Вони є цінним інституційним активом, який має потенціал для повторного використання після фази активного дослідження. Відповідно зростає проблема широкого обміну даними, що зумовлює потребу в розробленні інфраструктури, політики та послуг, пов'язаних з аналізом, зберіганням, транспортуванням наборів даних.

До цих процесів все активніше долучаються наукові бібліотеки. Вони мають досвід з організації, зберігання та обміну інформацією і можуть застосувати цей досвід для процесів підтримки наукових комунікацій протягом усього циклу дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему ролі бібліотеки в управлінні дослідницькими даними висвітлено в профільних виданнях. Велику увагу приділяють управлінню дослідницькими даними з дотриманням

принципів академічної доброчесності. На цьому зосереджується С. Чуканова, яка висвітлює зарубіжний досвід та зауважує, що наукові дані мають відповідати основним принципам академічної доброчесності: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності, сміливості [1]. Також вона аналізує поняття «дані досліджень» та «репозитарії для даних із різних галузей науки» [2].

Зарубіжні дослідники розкривають практики RDM та перспективи бібліотек. Ініціативи FAIR RDM і стратегії політики управління даними університету подають відомі італійські та болгарські дослідники [24; 25]. Зокрема Anna Maria Tammaro зі співавторами порушують проблеми формування компетенції з управління дослідницькими даними та розвитку співпраці бібліотеки з інформаційним центром університету [24].

Також варто відмітити публікації, у яких здійснено огляд літератури з проблем RDM у бібліотечній та інформаційній галузях. Дослідники аналізують публікації, проіндексовані в наукометричній базі Web of Science [11]; ґрунтовно досліджують публікації в наукових журналах, доповіді на конференціях, тематичні дослідження та звіти, які пов'язані з впровадженням RDM в бібліотеках [22]; узагальнюють та систематизують літературу, зокрема за такими аспектами: загальні відомості про RDM, політика і практика RDM у бібліотеках, розвиток організаційної ідентичності академічних бібліотек, ідентичність бібліотек та RDM, розвиток навичок і компетенцій з RDM, співпраця та конкуренція через RDM [4].

Поглиблений аналіз літератури містить дослідження авторів з Пакистану [21], які визначають, що ідея RDM виникла як нове доповнення до бібліотечних послуг. Автори виявили, що в наукових публікаціях підкреслюють роль і значення бібліотеки в підтриманні наукового процесу протягом усього його періоду; порушують проблеми управління політикою; доводять необхідність розвитку навичок та формування компетенцій, необхідних бібліотекарям для надання послуг на основі RDM. Також

дослідники виявили, що практики послуг RDM у бібліотеках здебільшого поширені в розвинених країнах. Подібні дані отримала й німецька дослідниця Е. К. Donner на основі вивчення публікацій 49 журналів, 4 книг та 8 томів конференцій. Вона виявила, що більшість публікацій належить авторам з Північної Америки, Великої Британії, Австралії чи Європи; з Індії, Пакистану, Саудівської Аравії, Йорданії та Іраку (14%); Африки (11%); Китаю, Сінгапуру та Японії (6%) [8].

Отже, відстеження тенденцій, проблем та перспектив впровадження RDM у бібліотечну діяльність потребує постійного моніторингу публікацій у професійних виданнях.

Метою статті є висвітлити зміст зарубіжних праць щодо управління дослідницькими даними в академічних бібліотеках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження ґрунтується на застосуванні методів джерелознавчого пошуку й контент-аналізу зарубіжних публікацій 2023–2024 рр., у яких розглянуто сучасні практики RDM у бібліотеках, та їх узагальненні.

Управління дослідницькими даними включає процеси, спрямовані на створення організованих, задокументованих, доступних і придатних для повторного використання якісних дослідницьких даних, що є важливим аспектом сучасних проєктів у контексті концепції відкритої науки. На цьому наголошує колектив авторів [20]. Вони підкреслюють важливість впровадження RDM у проєкти, що їх фінансує держава, та пояснюють це необхідністю доступності результатів досліджень, інтеграції відкритої науки та цифрової економіки, балансом інтересів виробників даних, споживачів та економіки. Варто зауважити, що сьогодні включення дослідницьких даних до університетських проєктів є вимогою й нашої держави.

Проведене дослідження свідчить, що в значній кількості проаналізованих публікацій 2023–2024 рр. зацентровано увагу на формуванні інфраструктури для управління даними. Наприклад, колектив авторів подає

результати дослідження Німецької національної інфраструктури дослідницьких даних (NFDI-Neuro), що спрямована на розроблення стійких рішень для RDM [17]. Особливий акцент вони роблять на перешкодах обміну даними через відсутність стандартів даних і метаданих; якісних методах відстеження походження даних, їхній конфіденційності; недостатньому рівні кваліфікації фахівців. У ще одному дослідженні німецьких науковців подано локальну інфраструктуру дослідницьких даних у Karlsruhe Institute Technology, Німеччина [15]. Автори відзначають створення інституційного каталогу даних і системи управління даними досліджень у межах проєкту Cat4KIT. Проєкт спільними зусиллями реалізують науковці, бібліотечні фахівці та розробники програмного забезпечення. Інфраструктура Cat4KIT поєднує чотири сервіси: 1) надання доступу до дослідницьких даних у системах зберігання через стандартизовані інтерфейси; 2) збирання та перетворення метаданих у стандартизовані формати; 3) надання метаданих через чітко визначені служби каталогу; 4) надання послуг користувачам з пошуку, аналізу та дослідження дослідницьких даних з децентралізованих інфраструктур [15].

Варто підкреслити, що здебільшого науковці розглядають проблеми організації спеціальних структур для управління дослідницькими даними, висвітлюють їхню діяльність у різних університетах різних країн [6; 12; 15; 16; 18; 26].

Науковці із США С. Hackett та J. Kim порівнюють різні моделі служб дослідницьких даних в академічних бібліотеках як інструментів для стратегічного планування, бенчмаркінгу та спілкування. Вони виявили, що RDS відзначаються своїми можливостями та послугами, але забезпечують спільну мову для дослідників і практиків [12]. Інші акцентують на тому, що впровадження RDM потребує поглиблення й розширення співпраці. Повідомляють, що Служба дослідницьких даних Гарвардської бібліотеки об'єднує членів Гарвардської мережі спеціалістів із оброблення даних,

бібліотечних фахівців, експертів із предметів, послуг і ресурсів для забезпечення можливостей пошуку, доступності, сумісності та повторного використання мультидисциплінарних даних.

Також цікавим є підхід до впровадження RDM у бібліотеку Центрального університету Вашингтона на засадах вивчення потреб науковців, який описує колектив авторів [9]. Зазначають, що потреби дослідників у регіональному загальноосвітньому університеті відрізняються від потреб науковців інших університетів. Тому впровадження RDM у Центральному університеті Вашингтона пов'язане з дослідженням потреб дослідників у послугах щодо даних на основі опитування. За його результатами більшість респондентів висловили бажання створити інфраструктуру послуг з керування даними в бібліотеці. Отже, вивчення потреб науковців за галузевим та регіональним принципами має велике значення для визначення конкретних типів і видів даних досліджень у кожному університеті чи галузі та особливостей їх збирання й поширення.

Заслуговує на увагу досвід Національної медичної бібліотеки (NLM) США, який описує Р. О. Williamson [26]. Зазначено, що в 2021 р. було створено Національний центр служб даних (NCDS) як централізовану структуру для дослідницьких даних у медичних бібліотеках. Діяльність центру ґрунтується на співпраці не тільки з бібліотеками, але й національними організаціями даних для надання послуг про дані досліджень з проблем здоров'я, зосереджуючись на принципах FAIR. Центр надає бібліотекарям і дослідникам повний інструментарій для дотримання політики управління даними та обміну ними; пропонує тренінги, навчальні ресурси, консультації. Основну увагу приділено розвитку навичок роботи з дослідницькими даними.

Важливість моделі управління дослідницькими даними, основаної на співпраці між багатьма зацікавленими сторонами, представлено в тематичних дослідженнях [18; 19]. Зокрема описано досвід університету Макгілла (Канада) та підкреслено необхідність постійної оцінки та порівняльного

аналізу для узгодження послуг із мінливими потребами дослідників і вимогами фінансових органів [18].

У Франції університетські бібліотеки долучаються до управління дослідницькими даними. Наприклад, у бібліотеці University Paris Nanterre створено служби підтримки досліджень за галузями наук на засадах добровільної співпраці. Їхні особливості висвітлено в публікації C. S. Cassafieres [6]. Зокрема подано стратегічне бачення управління дослідницькими даними на засадах співпраці, навчання, керування організаційними змінами; розкрито підходи до створення портфолію нових дослідницьких послуг в університетській бібліотеці, особливості функціонування служб підтримки досліджень, серед яких – проведення регулярних та динамічних обмінів у національних, європейських та міжнародних професійних мережах. Відзначено сприятливий вплив функціонування служб на засадах співпраці бібліотеки з іншими відділами університету, що дає змогу зміцнювати зв'язки між службами підтримання досліджень. Наголошено, що бібліотека в співпраці з іншими університетськими командами та партнерами за кілька років пройшла шлях від керування проєктами до керування змінами.

В академічних бібліотеках Іспанії також починають створювати служби дослідницьких даних (RDS) для проведення консультацій, збереження та управління даними [16]. Дослідники виявили, що із 48 державних університетів у дев'яти створено RDS, п'ять мають план управління даними, а 16 – політику відкритих дослідницьких даних. Більшість університетських бібліотек надають консультації щодо управління даними (58%); пропонують посібники з RDS (75%). Також вчені встановили, що для збереження відкритих дослідницьких даних та організації до них доступу найпоширенішим варіантом є інституційний репозитарій. Проте не всі інституційні репозитарії розраховані на збереження таких даних. Тому значна кількість бібліотек (14) використовують інші сховища. Серед них – Consorcio Madroño регіонального

уряду Мадрида, з його сховищем даних e-cienciaDatos, репозиторій CORA.RDR, а також репозиторій Zenodo.

В Австралії управління даними в університеті Західного Сіднея підтримують бібліотека, дослідницька служба та ITDS [7]. Для завантаження, аналізу, пакування, перевірки якості, зберігання даних та автоматичного виявлення метаданих застосовують платформу Idea. Платформа має типову схему метаданих на основі Dublin Core6, що визначає всі терміни метаданих, включаючи властивості, схеми кодування словника, синтаксису тощо; підтримує дизайн метаданих. Зазначено, що такий підхід сприяє формуванню якісної інфраструктури для RDM.

Академічні бібліотеки Малайзії також започатковують надавання послуг RDM [3]. У процесі дослідження вони виявили, що, незважаючи на обізнаність бібліотекарів про RDM та їхні ролі, вони пов'язують такі послуги здебільшого з інструментами керування бібліографією, інституційними репозиторіями та відкритістю дослідницьких даних.

Варто підкреслити, що в більшості публікацій акцентується на необхідності співпраці бібліотеки з відділами, центрами та кафедрами університету. Зокрема зауважують, що вирішальне значення має тісна комунікація та кооперація бібліотеки з IT-відділом. Водночас в одних університетах головна роль належить бібліотеці, а в інших – відділу чи центру інформаційних технологій. У деяких університетах бібліотека лідирує за послугами, що пов'язані з плануванням процесів менеджменту дослідницьких даних, публікацією та архівацією наборів даних, а інформаційна структура надає послуги під час наукового дослідження.

У процесі управління даними досліджень актуалізується питання аналізу якості управління даними. Так, A. Lefebvre and M. Spruit [13] пропонують можливості лабораторної аналітики як основу для ефективного управління дослідницькими даними; відзначають відмінності в практиках управління даними в дослідницьких підрозділах і бібліотеках; наголошують на

необхідності здійснення керування на основі онтології та стратегії цінності відкритих даних.

Особливої ваги набуває проблема збереження дослідницьких даних, надання до них доступу та повторного використання. Незважаючи на те що в більшості університетів функціонують академічні наукові репозитарії, постає проблема розміщення в них необхідних дослідницьких даних. На цьому наголошують дослідники [5]. На основі аналізу репозитаріїв вони відзначають нагальність розвитку їхніх операційних можливостей відповідно до принципів FAIR (Findable – відшукуваність, Accessible – доступність, Interoperable – сумісність, Reusable – багаторазовість); порушують проблеми, пов'язані з підвищенням кваліфікації бібліотечних працівників стосовно дослідницьких даних, недостатньою поінформованістю дослідників про важливість введення повних метаданих до репозитарію та недостатньо чіткою інформацією для повторного використання даних. Зокрема дослідники пропонують офіційним організаціям та асоціаціям, таким як IFLA (Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ), SEDIC (Іспанське товариство наукової документації та інформації), COBDC (Офіційна асоціація бібліотекарів-документалістів Каталонії) і COBDCV (Офіційна асоціація бібліотекарів-документалістів Валенсії), забезпечити поглиблене навчання навичок, необхідних для здійснення операцій із широким діапазоном типів дослідницьких даних та їхніх форматів [5].

Вирішення проблем управління даними в бібліотеках пропонують угорські науковці на основі аналізу наукових публікацій [11]. Вони відзначають соціальні, організаційні та економічні перешкоди в обміні даними, пов'язують підвищення ефективності управління дослідницькими даними із навчанням бібліотекарів щодо технічних і нетехнічних аспектів.

На важливість академічної бібліотеки для надання послуг з управління дослідницькими даними вказують й багато інших авторів. У цьому аспекті заслуговує на увагу публікація А. Subaveerapandiyan [23], у якій

проаналізовано послуги бібліотек Східної Африки з RDM. Зазначено, що управління політикою відкритої науки, інфраструктура й розвиток управління даними лише в планах.

Академічна бібліотека є особливо важливою в цьому аспекті, тому що вона має значний досвід у багатьох питаннях, пов'язаних з RDM, але бібліотечні фахівці потребують набуття юридичних, політичних і консультативних навичок для ефективного надання послуг з управління дослідницькими даними, а також знань про інституційні та позаінституційні ресурси й життєвий цикл дослідження.

У зв'язку з тим що зростає проблема широкого обміну даними, сховища дослідницьких даних потребують нових технологічних рішень для відстеження, агрегації та повторного використання наборів даних. Також зростає значення наявності мультидисциплінарної команди з різноманітними навичками та знаннями для забезпечення політики відкритої науки.

Висновки. 1. Управління дослідницькими даними як галузь наукового пошуку все ще розвивається. Як область у новій дослідницькій парадигмі, дедалі більше привертає увагу академічних і дослідницьких установ і дослідників через свою цінність і перспективи для просування наукових досліджень. 2. Серед важливих проблем, висвітлених у літературі, відзначають проблеми обміну даними; важливість співпраці з усіма учасниками академічного товариства; розвиток технологічної інфраструктури, необхідність формування відповідних навичок та компетенцій, необхідних бібліотекарям для надання послуг на основі RDM; особливості створення служб дослідницьких даних (RDS) у різних країнах; необхідність створення спеціальних репозитаріїв академічного та національного рівня для зберігання даних досліджень та надання доступу до них або розвиток існуючих. 3. Постає потреба ширшого розуміння мінливого дослідницького та наукового ландшафту, дослідницьких культур різних галузей науки. 4. Нагальною є потреба активізації впровадження послуг з управління дослідницькими

даними в українських наукових бібліотеках. 5. Закцентовано доцільність підготовки кадрів, які володіють сучасними знаннями та навичками, необхідними для управління дослідницькими даними.

Подальших досліджень потребує вивчення процесу підготовки кадрів, які володіють сучасними знаннями та навичками, необхідними для управління дослідницькими даними.

Список бібліографічних посилань

1. Чуканова С. Дотримання норм академічної доброчесності у процесі управління дослідницькими даними: зарубіжна практика. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2018. № 2. С. 52–62.
2. Чуканова С. Поняття «дані досліджень»: види та типи даних досліджень у контексті практики управління даними. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. № 8. С. 128–138. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247590>.
3. Amanullah S. W., Abrizah A. The landscape of research data management services in Malaysian academic libraries: Librarians' practices and roles. *The Electronic Library*. 2023. Vol. 41(1). P. 63–86. DOI: <https://doi.org/10.1108/EL-06-2022-0135>.
4. Andrikopoulou A., Rowley J., Walton G. Research Data Management (RDM) and the Evolving Identity of Academic Libraries and Librarians: A Literature Review. *New Review of Academic Librarianship*. 2022. Vol. 28(4). P. 349–365. DOI: <https://doi.org/10.1080/13614533.2021.1964549>.
5. Boté-Vericad J-J., Adilovich E., Caellas-Camprubí A., Labastida I. Curating the Future of Research: Navigating FAIR Challenges in Academic Repositories. *Journal of Library & Information Technology*. 2024. Vol. 44, No. 5. P. 284–288. DOI: <https://doi.org/10.14429/djlit.44.05.20075>.
6. Cassafieres C. S. Sustainable and collaborative development of research support services at the university library of Paris Nanterre (France). *BOBCATSSS 2024*, Jan 2024, Coimbra (PT), France. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10559949>.
7. Cooper J., Leahy A., Kmiec M., Donnelly T. Metadata: A Case Study at Western Sydney University: Assessment of Metadata Schema for Active Research Data Management. Western Sydney University. 2023. DOI: <https://doi.org/10.26183/T8X5-HF62>.
8. Donner E. K. Research data management systems and the organization of universities and research institutes: A systematic literature review. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2023. Vol. 55(2). P. 261–281. DOI: <https://doi.org/10.1177/09610006211070282>.
9. Fu P., Blackson M., Valentino M. Developing research data management services in a regional comprehensive university: The case of Central Washington University. *IFLA Journal*. 2023. Vol. 49(2). P. 443–451. DOI: <https://doi.org/10.1177/03400352221116923>.
10. Galih A. P., Barát Á. H. Research Data Management from Hungarian Perspective: Systematic Literature Review. *The Canadian journal of information and library science*. 2024. Vol. 47, P. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.5206/cjils-rcsib.v47i2.17703>.
11. Gooch M., Strange D. Consolidating research data management infrastructure: Towards sustainable digital scholarship. *ACM Journal on Computing and Cultural Heritage*. 2023. Vol. 16, Issue 4, Article No 82. P. 1–16. URL: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:cc21ec81-9ca0-4e81-b865-25392972f075> (Last accessed: 02.11.2024).

12. Hackett C., Kim J. Planning, implementing and evaluating research data services in academic libraries: a model approach. *Journal of Documentation*. 2024. Vol. 80, No. 1. P. 27–38. DOI: <https://doi.org/10.1108/JD-01-2023-0007>.
13. Lefebvre A., Spruit M. Laboratory Forensics for Open Science Readiness: An Investigative Approach to Research Data Management. *Information Systems Frontiers*. 2023. Vol. 25(1). P. 381–399. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10796-021-10165-1>.
14. Llebot C., Castillo D. J. Are Institutional Research Data Policies in the US Supporting the FAIR Principles? A Content Analysis. *Journal of eScience Librarianship*. 2023. Vol. 12(1). e614. DOI: <https://doi.org/10.7191/jeslib.614>.
15. Lorenz C., Hadizadeh M., Barthlott S., Fösig R., Çayoğlu U., Ulrich R., Bach F. CAT4KIT: A cross-institutional data catalog framework for the FAIRification of environmental research data. *EGU General Assembly 2023*, Vienna, Austria, 24–28 Apr 2023. EGU23-15367. DOI: <https://doi.org/10.5194/egusphere-egu23-15367>.
16. Martin-Melon R., Hernández-Pérez T., Martínez-Cardama S. Research data services (RDS) in Spanish academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship*. 2023. Vol. 49(4). e102732. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2023.102732>.
17. Klingner C. M., Denker M., Grün S., Hanke M., Oeltze-Jafra S., Ohl F. W., Radny J., Rotter S., Scherberger H., Stein A., Wachtler T., Witte O. W., Ritter P. Research Data Management and Data Sharing for Reproducible Research – Results of a Community Survey of the German National Research Data Infrastructure Initiative Neuroscience. *eNeuro* 7. 2023. Vol. 10(2). ENEURO.0215-22.202. DOI: <https://doi.org/10.1523/ENEURO.0215-22.2023>.
18. Rod A. B. It Takes a Researcher to Know a Researcher: Academic Librarian Perspectives Regarding Skills and Training for Research Data Support in Canada. *Evidence Based Library and Information Practice*, 2023. Vol. 18(2), P. 44–58. DOI: <https://doi.org/10.18438/ebliip30297>.
19. Rod A. B., Zhou B., Rousseau M.-E. There's no "I" in Research Data Management: Reshaping RDM Services Toward a Collaborative Multi-Stakeholder Model. *Journal of eScience Librarianship*. 2023. Vol. 12(1). e624. DOI: <https://doi.org/10.7191/jeslib.624>.
20. Salazar A., Wentzel B., Schimmler S., Gläser R., Hanf S., Schunk S. A. How Research Data Management Plans Can Help in Harmonizing Open Science and Approaches in the Digital Economy. *Chemistry – A European Journal*. 2023. Vol. 29(9). e202202720. DOI: <https://doi.org/10.1002/chem.202202720>.
21. Sheikh A., Malik A., Adnan R. Evolution of research data management in academic libraries: A review of the literature. *Information Development*. 2023. e02666669231157405. DOI: <https://doi.org/10.1177/026666669231157405>
22. Subaveerapandiyan A. Research Data Management Practices and Challenges in Academic Libraries: A Comprehensive Review. *Library Philosophy and Practice*. 2023. 7866. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7866> (Last accessed: 02.11.2024).
23. Subaveerapandiyan A., Ugwulebo J. E. Research data management in selected East African libraries: A survey. *INFLA Journal*. 2024. Vol. 50(2). P. 341–353. DOI: <https://doi.org/10.1177/03400352231226214>.
24. Tamarro A. M., Caselli S. Training Data Stewards in Italy: Reflection on the FAIR RDM Summer School. *Digital Libraries: The Era of Big Data and Data Science* / M. Ceci, S. Ferilli, & A. Poggi (Eds.). Springer International Publishing, 2020. P. 163–172. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-39905-4_16.
25. Todorova T., Krasteva R., Tsvetkova E. Data Literacy and Research Data Management: The Case at ULSIT. *Information Literacy in Everyday Life* / S. Kurbanoglu, S. Špiranec, Y. Ünal, J. Boustany, M. L. Huotari, E. Grassian, D. Mizrachi, & L. Roy (Eds.). Springer International Publishing, 2019. P. 535–544. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-13472-3_50.

26. Williamson P. O. Developing a Centralized Hub for Research Data Services: Trainings and Resources in Health Sciences Contexts. *Journal of eScience Librarianship*. 2023. Vol. 12(1). e642. DOI: <https://doi.org/10.7191/jeslib.642>.

References

1. Chukanova, S. (2018). Dotrymannia norm akademichnoi dobrochesnosti u protsesi upravlinnia doslidnytskymy danymy: zarubizhna praktyka. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, 2, 52-62.
2. Chukanova, S. (2021). Poniattia «dani doslidzhen»: vydy ta typy danykh doslidzhen u konteksti praktyky upravlinnia danymy. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, 8, 128-138. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247590>.
3. Amanullah, S. W., & Abrizah, A. (2023). The landscape of research data management services in Malaysian academic libraries: Librarians' practices and roles. *The Electronic Library*, 41(1), 63-86. <https://doi.org/10.1108/EL-06-2022-0135>.
4. Andrikopoulou, A., Rowley, J., & Walton, G. (2022). Research Data Management (RDM) and the Evolving Identity of Academic Libraries and Librarians: A Literature Review. *New Review of Academic Librarianship*, 28(4), 349-365. <https://doi.org/10.1080/13614533.2021.1964549>.
5. Boté-Vericad, J.-J., Adilovich, E., Caellas-Camprubí, A., & Labastida, I. Curating the Future of Research: Navigating FAIR Challenges in Academic Repositories. *Journal of Library & Information Technology*, 44(5). <https://doi.org/10.14429/djlit.44.05.20075>.
6. Cassafieres, C. S. (2024). Sustainable and collaborative development of research support services at the university library of Paris Nanterre (France). *BOBCATSSS 2024*, Jan 2024, Coimbra (PT), France. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10559949>.
7. Cooper J., Leahy A., Kmiec M., & Donnelly T. (2023). Metadata: A Case Study at Western Sydney University: Assessment of Metadata Schema for Active Research Data Management. *Western Sydney University*. <https://doi.org/10.26183/T8X5-HF62>.
8. Donner, E. K. (2023). Research data management systems and the organization of universities and research institutes: A systematic literature review. *Journal of Librarianship and Information Science*, 55(2), 261-281. <https://doi.org/10.1177/09610006211070282>.
9. Fu, P., Blackson, M., & Valentino, M. (2023). Developing research data management services in a regional comprehensive university: The case of Central Washington University. *IFLA Journal*, 49(2), 443-451. <https://doi.org/10.1177/03400352221116923>.
10. Galih, A. P. & Barát, Á. H. (2024). Research Data Management from Hungarian Perspective: Systematic Literature Review *The Canadian journal of information and library science*, 47(2), 85-92. <https://doi.org/10.5206/cjils-rcsib.v47i2.17703>.
11. Gooch, M., & Strange, D. (2023). Consolidating research data management infrastructure: Towards sustainable digital scholarship. *ACM Journal on Computing and Cultural Heritage*, 16(4), 82, 1-16. URL: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:cc21ec81-9ca0-4e81-b865-25392972f075>.
12. Hackett, C., & Kim, J. (2024). Planning, implementing and evaluating research data services in academic libraries: A model approach. *Journal of Documentation*, 80(1), 27-38. <https://doi.org/10.1108/JD-01-2023-0007>.
13. Lefebvre, A., & Spruit, M. (2023). Laboratory Forensics for Open Science Readiness: An Investigative Approach to Research Data Management. *Information Systems Frontiers*, 25(1), 381-399. <https://doi.org/10.1007/s10796-021-10165-1>.
14. Llebot, C., & Castillo, D. J. (2023). Are Institutional Research Data Policies in the US Supporting the FAIR Principles? A Content Analysis. *Journal of EScience Librarianship*, 12(1), e614. <https://doi.org/10.7191/jeslib.614>.

15. Lorenz, C., Hadizadeh, M., Barthlott, S., Fösig, R., Çayoğlu, U., Ulrich, R., & Bach, F. (2023). CAT4KIT: A cross-institutional data catalog framework for the FAIRification of environmental research data. *EGU General Assembly 2023*, Vienna, Austria, 24-28 Apr 2023, EGU23-15367. <https://doi.org/10.5194/egusphere-egu23-15367>.
16. Martin-Melon, R., Hernández-Pérez, T., Martínez-Cardama, S. Research data services (RDS) in Spanish academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship*, 49(4), e102732. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2023.102732>.
17. Klingner, C. M., Denker, M., Grün, S., Hanke, M., Oeltze-Jafra, S., Ohl, F. W., Radny, J., Rotter, S., Scherberger, H., Stein, A., Wachtler, T., Witte, O. W., & Ritter, P. (2023). Research data management and data sharing for reproducible research – Results of a community survey of the german national research data infrastructure initiative neuroscience. *Eneuro*, 10(2), ENEURO.0215-22.2023. <https://doi.org/10.1523/ENEURO.0215-22.2023>.
18. Rod, A. B. (2023). It Takes a Researcher to Know a Researcher: Academic Librarian Perspectives Regarding Skills and Training for Research Data Support in Canada. *Evidence Based Library and Information Practice*, 18(2), 44-58. <https://doi.org/10.18438/ebliip30297>.
19. Rod, A. B., Zhou, B., & Rousseau, M.-E. (2023). There's no "I" in Research Data Management: Reshaping RDM Services Toward a Collaborative Multi-Stakeholder Model. *Journal of eScience Librarianship*, 12(1), e624. <https://doi.org/10.7191/jeslib.624>.
20. Salazar, A., Wentzel, B., Schimmler, S., Gläser, R., Hanf, S., & Schunk, S. A. (2023). How Research Data Management Plans Can Help in Harmonizing Open Science and Approaches in the Digital Economy. *Chemistry – A European Journal*, 29(9), e202202720. <https://doi.org/10.1002/chem.202202720>.
21. Sheikh, A., Malik, A., & Adnan, R. (2023). Evolution of research data management in academic libraries: A review of the literature. *Information Development*, e02666669231157405. <https://doi.org/10.1177/026666669231157405>.
22. Subaveerapandiyani, A. (2023). Research Data Management Practices and Challenges in Academic Libraries: A Comprehensive Review. *Library Philosophy and Practice*. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7866>.
23. Subaveerapandiyani, A., Ugwulebo, J. E. (2024). Research data management in selected East African libraries: A survey. *International Federation of Library Associations and Institutions*, 50(2), 341-353. <https://doi.org/10.1177/03400352231226214>.
24. Tammaro, A. M., & Caselli, S. (2020). Training Data Stewards in Italy: Reflection on the FAIR RDM Summer School. In M. Ceci, S. Ferilli, & A. Poggi (Eds.), *Digital Libraries: The Era of Big Data and Data Science* (pp. 163-172). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-39905-4_16.
25. Todorova, T., Krasteva, R., & Tsvetkova, E. (2019). Data Literacy and Research Data Management: The Case at ULSIT. In S. Kurbanoglu, S. Špiranec, Y. Ünal, J. Boustany, M. L. Huotari, E. Grassian, D. Mizrachi, & L. Roy (Eds.), *Information Literacy in Everyday Life* (pp. 535-544). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13472-3_50.
26. Williamson, P. O. (2023). Developing a Centralized Hub for Research Data Services: Trainings and Resources in Health Sciences Contexts. *Journal of eScience Librarianship*, 12(1), e642. <https://doi.org/10.7191/jeslib.642>.

Shemaeva Hanna

Doctor of Sciences in Social Communications, Professor

Professor of the Department of Document Studies and Ukrainian Language of the National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute” (Kharkiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-1053-989X>

Luibov Kysliuk

Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor

Associate Professor of the Department of Document Studies and Ukrainian Language of the National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute” (Kharkiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-9764-4280>

RESEARCH DATA MANAGEMENT (RDM) IN LIBRARIES: REVIEW OF FOREIGN PUBLICATIONS

Actuality. Research data management (RDM) is an urgent and actual problem in connection with the spread of the concept of Open Science. **The purpose of the article** is to highlight the content of foreign works on the management of research data in academic libraries. **The methodology** is based on the analysis and generalization of foreign publications of 2023-2024, devoted to the management of research data. Methods of source research and content analysis were applied too. **The scientific novelty** is that the peculiarities of the implementation of research data management services in leading countries, in particular the USA, Canada, Germany, France, Spain, as well as in Australia and African countries, have been revealed. **Conclusions.** Research data management as a branch of scientific inquiry is still evolving. As an area in the Open Science paradigm, it is attracting increasing attention from academic and research institutions and researchers because of its value and prospects for advancing scientific research. Among the important problems highlighted in the literature are the problems of data exchange; the importance of cooperation with all members of the academic society; development of technological infrastructure, the need to develop the appropriate skills and competencies required by librarians to provide services based on RDM; peculiarities of creating research data services (RDS) in different countries; the need to create special academic and national level repositories for storing research data and providing access to them, or developing existing ones. The urgency of intensifying the implementation of research data management services in Ukrainian scientific libraries is increasing. The expediency of training personnel who possess modern knowledge and skills necessary for managing research data is highlighted.

Keywords: library, RDM, research data service, scientific communication, open education, data repository

УДК 021:316.77

DOI 10.5281/zenodo.14480881

Наталя Грабар

доктор наук з соціальних комунікацій, професор

професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та

соціогуманітарних дисциплін Державного біотехнологічного університету

(м. Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-5120-0382>

ПРОФЕСІЙНЕ БІБЛІОТЕЧНЕ СПІЛКУВАННЯ: ОСНОВНІ ОЗНАКИ

Актуальність. У сучасних умовах кризових ситуацій особливої ваги набуває професійне спілкування як основа розвитку бібліотечної науки, освіти та практики. **Мета статті** – розкрити основні ознаки професійного спілкування в бібліотечній сфері в сучасних соціокомунікаційних умовах. **Методологія дослідження** базується на застосуванні соціально-комунікативного підходу та комплексі наукових методів для узагальнення літературних даних і практик професійного бібліотечного спілкування, що дало можливість виявити особливості професійного спілкування в бібліотеках та висвітлити основні ознаки професійного бібліотечного спілкування в сучасних кризових умовах. **Науковою новизною** є розгляд професійне спілкування в бібліотеках як особливої комунікативної технології, що в кризових умовах дедалі більше зміщується до цифрового простору. Професійне спілкування в соціокомунікативному середовищі бібліотечної сфери спрямоване на обмін інформацією та досвідом, співробітництво та партнерство на засадах використання різних форм, методів, засобів спілкування та комунікації на внутрішньому й зовнішньому рівнях і має особливості. У бібліотеках різних типів і видів професійне спілкування сприймають як атрибут бібліотечного обслуговування і як діяльність, зумовлену основними завданнями цих закладів та їхніми функціями. Проаналізовано бібліотечні заходи з використанням соціальних мереж та традиційних методів соціокультурної роботи, де переважає безпосереднє (живе) спілкування. Спілкування нині розуміють як сервісну послугу. Визначено основні ознаки: технологічність, віртуальність, дистанційність. **Висновки.** У сучасних кризових умовах бібліотеки формують культурне й інформаційно-комунікаційне середовище, у якому помітні зміни і на такій складовій бібліотечної діяльності, як професійне спілкування. Поряд із безпосереднім спілкуванням активізується опосередковане спілкування за допомогою сучасних засобів, розвивається групове та міжгрупове професійне бібліотечне спілкування в мережевому просторі. Визначено, що професійне бібліотечне спілкування має діалогічні та полілогічні риси. Доведено, що в кризових умовах відбувається перехід до онлайнового та гібридного професійного спілкування.

Ключові слова: бібліотека, професійне бібліотечне спілкування, основні ознаки спілкування, кризові умови, види спілкування.

Постановка проблеми. У сучасних соціокомунікаційних умовах значно розширилась та урізноманітнілася сфера діяльності фахівців професії «людина

– людина». Поява віртуальних закладів освіти спричинила відкритість системи освіти за рахунок дистанційної освіти, що дає змогу урізноманітнити спілкування. Бібліотеки, попри труднощі, пов'язані зі знеструмленням, технологічними втратами та механізмами відновлення налагоджених комунікацій, застосовують онлайнові форми роботи та спілкування. Особливої ваги набуває гібридне професійне спілкування, оскільки в умовах кризових ситуаціях його використання набуває певної чинності. Розкриття основних ознак професійного бібліотечного спілкування сприятиме подальшому розвитку бібліотечної науки, освіти та практики, а отже, і підвищенню якості задоволення суспільних потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику професійного бібліотечного спілкування порушують як закордонні, так й українські дослідники. Так, американські вчені M. Radford та G. Radford [16] визнають бібліотечне спілкування як центральну проблему бібліотечної професії, яка потребує підвищеної уваги у зв'язку з розвитком цифрового середовища. Різні форми комунікації розглядають індійські вчені, вони, зокрема, виокремлюють важливість усного спілкування безпосереднього та через різні сервіси [17]. Особливої уваги в польських бібліотеках надають усним розповідям на кшталт сторителінгу [18]. У регламентувальних документах глобальної Асоціації спеціальних бібліотек (SLA) – «Competencies for Information Professionals» (2016 р.) [6] – серед загальних компетентностей інформаційних фахівців наголошено на ефективності усного й письмового спілкування. Проаналізувавши публікації у фахових часописах, О. Диха надає інформацію про нові підходи в діяльності з користувачами, а також нові форми в обслуговуванні в провідних бібліотеках світу – США, Швеції, Данії, Німеччини, Польщі [1].

Вітчизняні вчені різнобічно висвітлюють питання спілкування як основи професійної діяльності. Зокрема, як форму прояву соціальної взаємодії спілкування розглядає В. Ільганаєва [14]. Актуалізації серед бібліотекознавців

набула тема професійних наукових комунікацій. В. Сошинська визначає професійну комунікацію як «специфічну форму групових соціальних відносин» та зосереджується на документних комунікаціях [10]. Т. Добко, порівнюючи віртуальне та реальне довідково-бібліографічне обслуговування, звертає увагу й на спілкування, порушує проблеми підготовки кадрів для цього виду бібліотечної роботи [5]. Л. Прокопенко в структурі професійної комунікації виділяє й компоненти професійного спілкування: безпосередні зв'язки, до яких вона віднесла особисті бесіди, очні дискусії, усні доповіді та змішані зв'язки, зокрема конференції [9]. Викликають зацікавленість публікації щодо наукових комунікацій. Зокрема науковому спілкуванню бібліотечних фахівців приділяють увагу Т. Колесникова, В. Корнієнко, Л. Прокопенко, Г. Шемаєва та ін. [7; 9; 11; 13; 15].

Останнім часом кількість публікацій щодо проблем професійного бібліотечного спілкування серед вітчизняних дослідників та практиків зменшилась, оскільки українські бібліотеки переважно перебувають у стані невизначеності через воєнний стан.

Отже, проблема професійного спілкування в науковому середовищі бібліотечної сфери потребує додаткового висвітлення.

Мета статті – розкрити основні ознаки професійного спілкування в бібліотечній сфері в сучасних соціокомунікаційних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У бібліотеках різних типів і видів професійне спілкування сприймають як атрибут бібліотечного обслуговування і як діяльність, зумовлену основними завданнями цих закладів і їхніми функціями. На процес професійного спілкування в бібліотечній сфері, його форму, предмет впливають тип і вид бібліотеки; вікові особливості користувачів, стан їхнього здоров'я (люди з обмеженими можливостями, пенсіонери, школярі та ін.); інформаційні потреби користувачів; гендерні ознаки. Про це свідчать публікації дослідників бібліотечного спілкування [1; 2; 4; 12; 13]. До моменту кризових ситуацій (пандемія, російська воєнна

агресія) вітчизняні дослідники більш активно проводили різноманітні дослідження. Заслуговує на увагу публікація Т. Гранчак та М. Кушнарської «Читання паперових книг: буття у просторі спілкування», у якій наголошено, що «...бібліотека залишається місцем, яке уможливорює збереження і відтворення важливої для формування і соціалізації особистості соціальної практики міжособистісного спілкування, зокрема шляхом створення умов для реального спілкування особистості з паперовою книгою» [4].

Звичайно, значний вплив на структурні зміни в бібліотечній діяльності та, відповідно, на професійне спілкування бібліотекарів із користувачами, колегами та партнерами здійснюють сучасні інформаційні технології. Бібліотеки все більше формують та використовують електронні ресурси: електронні каталоги (ЕК), електронні бібліотеки, репозитарії, організують доступ до власних і зовнішніх електронних інформаційних ресурсів. Це докорінно змінює методи бібліотечного спілкування в процесі інформаційного обслуговування користувачів. Як відомо, основою бібліотечної діяльності є інформаційна функція. На сьогодні її особливість полягає в наданні кваліфікованої допомоги різним категоріям користувачів бібліотек для подолання цифрової та інформаційної нерівності в мережевій комунікації. Саме тому набуває популярності нетрадиційне спілкування, його основною формою є опосередкованість, а професійне бібліотечне спілкування у віртуальному просторі виокремилось у специфічне середовище комунікації, де, проте, використовують традиційну суб'єкт-суб'єктну модель реального діалогового спілкування із застосуванням технічних і технологічних можливостей. Основна особливість такого спілкування полягає в тому, що в умовах просторової роз'єднаності звична взаємодія, що передбачає уточнення запитів читачів, відбувається в інтернет мережі, тобто дистанційно. Значення такої форми, що реалізується через е-пошту, час-спілкування, вебформи запитів, у сучасних кризових умовах посилюється.

Практики виголошують своє бачення в застосуванні соціальних мереж,

вважаючи важливим призначенням соціальних мереж інтерактивність спілкування бібліотекаря з читачами та колегами. Групи й сторінки дають змогу залучати користувачів до бібліотеки та встановлювати неформальні контакти. Зокрема в бібліотеках закладів вищої освіти особливого значення набуває метод рекламування просвітницьких заходів – інтерв'ю. Він характерний тим, що кожен може ділитися на камеру своїми враженнями від побаченого та почутого. Як зазначає О. Мацей, такі відео користуються популярністю та набирають велику кількість переглядів, рекламуючи таким чином діяльність бібліотеки [8].

Щодо наукового спілкування також можна виокремити традиційні (безпосередні) та віртуальні зв'язки, зумовлені розвитком сучасних комунікативних форм і кризовими явищами сьогодення. У цьому форматі, як і в традиційному безпосередньому, можна виокремити такі зв'язки: науковців із освітянами, які досліджують проблеми бібліотекознавства; науковців та освітян із практиками; бібліотекознавців із науковцями споріднених галузей; викладачів, науковців, бібліотекарів-практиків зі студентами. Зазначена взаємодія вирізняється інтерактивністю, гнучкістю, колективністю, діалогічністю.

Вважаємо, що характерною особливістю наукового спілкування є проєктно-орієнтоване професійне спілкування бібліотечних фахівців, яке ґрунтується на діалогічності та полілогічності; відзначається багатоспрямованістю форм, урізноманітненням засобів; кооперацією представників науки, освіти й практики; поєднує комунікативний, організаційно-технологічний й управлінський аспекти [13].

Серед професійних контактів бібліотечних фахівців із представниками різних професій варто виділити таку форму, як полілог. Таке спілкування характеризується позитивними й негативними впливами його учасників. Доцільно звернути увагу на позитивний характер спілкування. По-перше, це цілеспрямованість та нелінійність; по-друге, намагання досягти

взаєморозуміння та взаємопов'язаності всіх комунікативних актів, етапів і послідовності дій у процесі спільної діяльності; по-третє, здатність сприяти досягненню результату, поставленої мети через зближення суб'єктів спілкування; по-четверте, забезпечення високої якості результатів бібліотечної діяльності, що впливає на імідж бібліотеки, формує ефективне соціокомунікативне середовище [12].

Відомо, що бібліотечна робота має двоєдину сутність і спирається на два види активності: інформаційну, про яку сказано вище, і соціокультурну. Безперечно, у процесі загальнокультурного розвитку суспільства значення бібліотечних фахівців як інформаційних працівників зростатиме. Саме тому фахівцям бібліотек необхідно проявляти комунікативні навички, оперативно володіти всіма формами професійного спілкування. В історичному аспекті форми та методи по-різному кваліфікували (масова робота, робота з читачами, культурно-виховна, культурно-дозвіллева діяльності тощо). Але бібліотеки були завжди націлені на спілкування, співпрацю на всіх рівнях.

І нині практики удосконалюють формати цієї діяльності, враховуючи соціокультурну спрямованість бібліотек, зокрема й бібліотечного спілкування. До сучасних форм варто віднести такий формат, як «Жива бібліотека», де спілкування відбувається віч-на-віч. Така атмосфера в бібліотеках створює сприятливі умови для знайомства та спілкування з неординарними особистостями, налагодження суспільного діалогу, подолання стереотипів та упередженості один до одного. Навіть у режимі онлайн бібліотеки стають місцем живого дружнього спілкування.

За європейськими стандартами, до основних функцій публічних бібліотек належать освітня, інформаційна, дозвіллева. Тому бібліотеки вважають культурними центрами. Нині в закордонних бібліотеках проводять різнопланові фестивалі із залученням широкого кола читачів. Цікавим є досвід польських колег у проведенні такого заходу, як фестиваль. Міська публічна бібліотека в Радомі вже вчетверте організовує фестиваль історії, який свідчить

про унікальну зустріч ентузіастів мистецтва оповіді та зустріч найкращих польських оповідачів, які розповідатимуть історії, казки та легенди, а також реальні історії. Крім того, у межах фестивалю відбудуться супутні заходи, концерти, майстер-класи та вистави для глядачів різного віку [18].

Пошуки інноваційних форм роботи, які відповідають сучасним завданням і функціям бібліотечної діяльності, ще тривають. Співпраця бібліотек з різними структурами суспільства, яка ґрунтується на партнерстві, сприяє її інтеграції в міжнародний світовий простір, вільному доступу до джерел інформації, взаємозбагаченню та підвищенню престижу бібліотечних працівників. Лише завдяки відкритості, дружелюбності, професіоналізму встановлюють довготривалі партнерські відносини. Бібліотеки стають ініціаторами діалогу між усіма суб'єктами соціальної взаємодії.

Отже, спілкування як сервіс стає бажаним, а можливо, необхідною умовою громадського здоров'я. Попри побоювання деяких фахівців щодо нівелювання (зведення нанівець) роботи бібліотек через появу нових соціальних та інформаційних утворень (інформаційних порталів, інтернет-кафе, технопарків, культурно-дозвіллевих центрів тощо), наразі вони функціонують завдяки фахівцям-професіоналам, які організовують цікаві, альтернативні форми роботи. Навіть в умовах кризових ситуацій бібліотеки є потужними соціокультурними центрами. Про важливість бібліотек у сучасному суспільстві зазначила О. Бруй на XIII Львівському міжнародному бібліотечному форумі, наголосивши, що бібліотеки – простір співдії, місце сили, зростання та дозрівання людей майбутнього, майбутнього громади та майбутнього України. Бібліотекам запропоновано втілювати модель «чотири простори», екосистемний підхід та дизайн-мислення. Завдяки цьому бібліотеки матимуть доступний, зручний та безпечний простір з актуальними бібліотечними колекціями, технологіями, звичайно ж покладаючись на компетентність і комунікативність бібліотечних фахівців.

Особливість бібліотечного професійного спілкування полягає в поєднанні універсальних і специфічних властивостей та передбачає формування соціокомунікативних зв'язків, засвоєння соціальних норм, ролей і навичок, методів і методик практичної та науково-освітньої бібліотечної діяльності. Серед універсальних властивостей, які проявляються в професійному бібліотечному спілкуванні, слід назвати такі: налагодження соціальних контактів; прояв емоційно-чуттєвих станів, розкриття внутрішніх рис і особливостей суб'єктів взаємодії. Специфічні властивості, на нашу думку, зумовлені багатоаспектністю практичного та науково-освітнього складників бібліотечної галузі. До них можна віднести:

- професіоналізм бібліотечного фахівця, розуміння ним суспільного значення своєї діяльності;
- професійні цінності, які консолідують бібліотечних фахівців, їхніх партнерів для вирішення професійних завдань;
- нові напрями бібліотечної діяльності й проблемні питання, що потребують обговорення;
- відпрацювання єдиної стратегії між суб'єктами взаємодії в процесі реалізації різноаспектних бібліотечних процесів та проєктів;
- комунікативну компетентність бібліотечного фахівця, вміння вести професійний діалог із користувачами бібліотек задля задоволення їхніх інформаційних потреб, підвищення якості бібліотечних продуктів та послуг, етику спілкування;
- взаєморозуміння, узгодження дій;
- спрямованість кожного процесу професійного бібліотечного спілкування на результативність.

Висновки. Кризові умови відбилися і на такій складовій бібліотечної діяльності, як професійне спілкування. Бібліотеки формують культурне та інформаційно-комунікаційне середовище. Сьогодні поряд із безпосереднім спілкуванням активізується опосередковане спілкування за допомогою

сучасних засобів, розвивається групове та міжгрупове професійне бібліотечне спілкування в мережевому просторі. Проте живе спілкування значно цінніше, має емоційний аспект, триваліші контакти, точніше вирішує організаційні та проблемні питання. До особливостей слід віднести: технологічність, віртуальність, дистанційність.

Перспективним є дослідження міжкультурного діалогу як форми сприяння міжчасового та міжнаціонального спілкування.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотека в освітньому просторі. Інноваційна діяльність в бібліотеках (за матеріалами фахових публікацій) : інформ. бюл. для працівників бібліотек ВНЗ III–IV рівнів акред. держ. форми власн. Хмельниц. обл. № 22 / гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький : ХНУ, 2016. 96 с.
2. Бібліотечне спілкування як чинник якості обслуговування : методичні рекомендації / уклад. Л. С. Шумко. Черкаси, 2013. 20 с.
3. Грабар Н. Г. Професійне спілкування у сучасних умовах: бібліотекознавчий аспект. *Культура в процесі духовно-морального розвитку глобального суспільства* : матеріали II Міжнар. наук. електрон. конф., 21 лют. 2019 р., Харків. 2019. С. 60–70. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/handle/123456789/10715> (дата звернення: 04.10.2024).
4. Гранчак Т., Кушнарєва М. Читання паперових книг: буття у просторі спілкування. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. № 7. С. 10–26. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233251>.
5. Добко Т. В. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 11–23.
6. Колесникова Т. О., Миргородська А. І. Науково-видавнича модель «Library Publishing» в університетських бібліотеках України та світу. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 3. С. 24–28.
7. Корнієнко В. Наукове спілкування як один із ефективних засобів підвищення професіоналізму. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 7. С. 19–21.
8. Мацей О. О. Реклама університетської бібліотеки в соціальних мережах. Основні напрямки популяризації діяльності. *Бібліотека в освітньому просторі* : інформ. бюл. Хмельницький, 2019. № 24. С. 50–60.
9. Прокопенко Л. С. Міжнародні бібліотечні організації у системі професійної комунікації фахівців. *Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13 листоп. 2014 р. Київ, 2014. С. 316–322.
10. Сошинська В. Є. Професійна комунікація як фактор розвитку книжкової галузі : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2013. 20 с.
11. Шемаєва Г. В. Напрями розвитку бібліотеки в системі сучасної наукової комунікації. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2012. Вип. 35. С. 75–83.
12. Шемаєва Г. В., Грабар Н. Г. Особливості сучасної системи професійної комунікації. *Науково-комунікаційний простір бібліотеки ЗВО: вимоги часу та реалії* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 1-2 листоп. 2018 р. Миколаїв, 2018. С. 89–93.

13. Шемяева Г. В., Грабар Н. Г. Проектно-орієнтоване професійне спілкування як умова розвитку бібліотечного комунікативного середовища. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 1. С. 5–11.
14. Ilganayeva V. Communication in the system of social interaction of the media era. *Média a vzdělávání 2019 – Media & Education 2019*. Praha, 2019. P. 74–78. URL: <http://www.media4u.cz/mav/9788087570456.pdf> (Last accessed: 04.10.2024).
15. Kolesnikova T. O. Conference time in the library and information sciences. Part 1: Conference proceedings and proceedings (conference) paper. *University Library at a New Stage of Social Communications Development*. Conference Proceedings. 2020. № V. UniLibNSD-2020. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream> (Last accessed: 12.01.2023).
16. Radford M. L., Radford G. P. Library conversations. Reclaiming interpersonal communication theory for understanding professional encounters. ALA, 2017. 168 p.
17. Rajaram K., Senthil Kumaran P., Jevachitra S. Importance of information and communication Skills in the digital world. *JASET*. 2017. V. 3. № 1. P. 25–36.
18. Ogólnopolski Festiwal Opowieści w Radomiu. 2024. URL: <https://opowiadacze.pl/iv-ogolnopolski-festiwal-opowiesci-w-radomiu/> (Last accessed: 04.10.2024).

References

1. Библиотека в освітньому просторі. Інноваційна діяльність в бібліотеках (за матеріалами фахових публікацій) : Інформ. бюл. Для працівників бібліотек ВНЗ III-IV рівнів акредитації державної форми власності Хмельницької області. № 22. (2016). Гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький : ХНУ. 96 с.
2. Бібліотечне спілкування як чинник якості обслуговування : методичні рекомендації. (2013). Уклад. Л. С. Шумко. Черкаси. 20 с.
3. Грабар Н. Г. (2019). Професійне спілкування у сучасних умовах: бібліотечно-навігаційний аспект. *Культура в проєкті духовно-морального розвитку глобального суспільства : матеріали II Міжнарод. наук. електрон. конф., 21 лют. 2019 р. Харків*. С. 60-70. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/handle/123456789/10715>.
4. Granchak T., Kushnarova M. (2021). Читання паперових книг: питання у просторі спілкування. *Український журнал з бібліотечно-навігаційної та інформаційних наук*. № 7. С. 10-26. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233251>.
5. Dobko T. V. (2011). Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне. *Бібліотечний вісник*. № 4. С. 11-23.
6. Kolesnikova T. O., Mirgorodska A. I. (2015). Науково-видавничий модель «Library Publishing» в університетських бібліотеках України та світу. *Вісник Книжкової палати*. № 3. С. 24-28.
7. Kornienko, V. (2012). Наукове спілкування як один із ефективних засобів підвищення професіоналізму. *Вісник Книжкової палати*. № 7. С. 19-21.
8. Matsey O. O. (2019). Реклама університетської бібліотеки в соціальних мережах. Основні напрямки популяризації діяльності. *Бібліотека в освітньому просторі*. № 24. С. 50-60.
9. Prokopenko L. S. (2014). Міжнародні бібліотечні організації у системі професійної комунікації фахівців. *Соціальна комунікація в Інтернетовому просторі : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф., 13 листоп. 2014 р. Київ*. С. 316-322.
10. Soshinska V. E. (2013). Професійна комунікація як фактор розвитку книжкової галузі : автореф. дис. ... канд. наук із с. комунікації : спец. 27.00.03 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ. 20 с.
11. [Shemaeva G.V. \(2012\). Напрямами розвитку бібліотеки в системі сучасної наукової комунікації. *Вісник Харків. держ. акад. культури*. Вип. 35. С. 75-83.](#)
12. [Shemaeva G. V., Grabar N. G. \(2021\). Проектно-орієнтоване професійне спілкування як умова розвитку бібліотечно-навігаційного середовища. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. № 1. С. 5-11.](#)

13. Shemaeva G. V., Grabar N. G. (2021). Proektno-orientovane profesiynne spilkuvannya yak umova rozvitku bibliotechnogo komunikativnogo seredovischa. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya*. № 1. S. 5-11.

14. Ilganayeva V. (2019). Communication in the system of social interaction of the media era. *Média a vzdělávání 2019 – Media & Education 2019*. Praha. P. 74-78. URL: <http://www.media4u.cz/mav/9788087570456.pdf>.

15. Kolesnikova T. O. (2020). Conference time in the library and information sciences. Part 1: Conference proceedings and proceedings. *University Library at a New Stage of Social Communications Development*. Conference Proceedings. № V. UniLibNSD-2020. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream>.

16. Radford M. L., Radford G. P. (2017). Library conversations. Reclaiming interpersonal communication theory for understanding professional encounters. ALA. 168 p.

17. Rajaram K., Senthil Kumaran P., Jevachitra S. (2017). Importance of information and communication Skills in the digital world. *JASET*. V 3. № 1. P. 25-36.

18. Ogólnopolski Festiwal Opowieści w Radomiu. (2024). URL: <https://opowiadacze.pl/iv-ogolnopolski-festiwal-opowiesci-w-radomiu/>.

Natalia Grabar

Doctor of Science in Social Communications, Professor

Professor of the UNESCO Department of “Philosophy of Human Development” and Social Humanitarian Disciplines of the National Biotechnological University (Kharkiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-5120-0382>

PROFESSIONAL LIBRARY COLLECTION: BASIC FEATURES

Purpose of the article. The study focuses on the peculiarities of professional collection in libraries. The main signs of professional library collection in the current crisis minds are revealed. **The research methodology** is based on a well-established social-communicative approach and a complex of scientific methods for the identification of literary data and practices of professional library collection. **The novelty** is the view of professional use in libraries as a special communication technology, which in critical minds is increasingly shifting to the digital space. Professional teaming in the socio-communicative environment of the library sector is directly focused on the exchange of information and evidence, intelligence and partnership in ambushes. The development of different forms, methods, methods of fusion and communication on the internal and external levels is unique. In libraries of various types and types of professional services, collection is considered an attribute of library service and activity, determined by the main tasks of these deposits and their functions. Library approaches from various social measures and traditional methods of sociocultural work have been analyzed, where direct (live) collation is important. Spilling is not understood as a service. The main signs are defined: technology, virtuality, distance. **Conclusions.** In today's crisis minds, libraries form a cultural and information-communication center, which includes changes in such warehouse library activities as professional compilation. Along with the intermediary aggregation, mediated aggregation is activated by current means, and group and intergroup professional library aggregation is developing in the border space. It has been shown that professional library collection has dialogical and polylogical results. It has been confirmed that in crisis minds there is a transition to online and hybrid professional work.

Keywords: library, professional library merchandising, basic signs of merchandising, crisis solutions, types of merging.

УДК 342:614.2 (477)

DOI 10.5281/zenodo.14481281

Олександр Шемаєв

кандидат історичних наук

докторант Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8843-0245>

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Актуальність. У зв'язку з реформами в Україні зростає значення документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я та нормативно-правової бази, що сприяє створенню єдиного інформаційного простору для різних ланок системи охорони здоров'я. **Метою статті** є розкрити сучасний стан нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні. **Методологія** дослідження ґрунтується на аналізі змісту нормативно-правових актів, узагальненні та систематизації. Застосування зазначених методів дозволило схарактеризувати основні законодавчі документи, які регламентують інформаційну діяльність та електронний документообіг, через призму документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я; а також виокремити положення законів України «Про систему громадського здоров'я» та «Основи законодавства України про охорону здоров'я», у яких акцентовано увагу на інформаційно-документній складовій. **Наукова новизна** полягає в тому, що обґрунтовано нормативно-правову базу документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я, яка поєднує законодавчі документи інформаційного спрямування та правові акти в галузі охорони здоров'я. **Висновки.** Встановлено, що в сучасних законодавчих документах немає таких важливих понять, як «інформація про громадське здоров'я», «документно-інформаційне забезпечення», «документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я». У нормативно-правовій базі документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я виокремлено кілька груп документів: міжнародні договори й угоди; конституційні та законодавчі акти; підзаконні нормативно-правові акти; нормативи та методичні матеріали; документи з питань інформаційної політики. Встановлено, що відповідно до Закону України «Про систему громадського здоров'я» на головну експертну установу в цій сфері покладено обов'язок провадити інформаційно-аналітичну, методичну та науково-дослідну діяльність, що важливо для здійснення документно-інформаційного забезпечення.

Ключові слова: документно-інформаційне забезпечення, громадське здоров'я, нормативно-правова база.

Постановка проблеми. Особливого значення в умовах кризових явищ, пов'язаних з глобальними викликами, військовими конфліктами, пандеміями,

руйнуванням екосистем, демографічними змінами, розвитком цифрових технологій набуває документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я. Важливим складником такого забезпечення є нормативно правова база, що є підґрунтям якісного документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я та охорони здоров'я загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика окремих нормативно-правових засад забезпечення інформатизації та документообігу у сфері охорони здоров'я була предметом дослідження низки вітчизняних вчених. Нормативно-правові джерела державної політики у сфері охорони здоров'я України є предметом вивчення О. А. Дем'янова [2]. Стан нормативно-правового забезпечення та основні тенденції сучасного реформування законодавства України у сфері охорони здоров'я висвітлюють М. А. Аніщенко, Г. В. Муляр [1; 7]. У зв'язку із розвитком цифровізації зростає кількість публікацій, у яких розглядають нормативно-правову базу електронної охорони здоров'я [14]. Актуальні проблеми нормативно-правових механізмів здійснення електронного документообігу, захисту персональних даних в електронних медичних реєстрах в Україні висвітлюють Т. М. Ямненко та І. Ф. Літвінова [15]. Обліково-правовий аспект електронного лікарняного як нового елемента електронного документообігу в країні досліджує І. О. Копчикова [5]. Законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють організацію наукового й інформаційно-аналітичного супроводу органів державної влади, які формують державну політику у сфері громадського здоров'я, аналізує С. В. Кравченко [6]. Нормативно-правові документи, що регламентують сферу громадського здоров'я, розкрито в публікації Н. М. Калинюк та А. В. Галіян [3]. Учені розглядають різні підходи до розуміння сутності та взаємозв'язку понять «здоров'я», «громадське здоров'я» та «система громадського здоров'я».

Проте сучасний стан нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення саме громадського здоров'я є недостатньо дослідженим.

Метою статті є розкрити сучасний стан нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я залежить від його організації, від впровадження сучасних технологій та, безперечно, від рівня нормативно-правової регламентації цієї діяльності. Для визначення особливостей сучасного стану ми здійснили контент-аналіз основних законодавчих документів.

Важливою складовою нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні є ратифіковані міжнародні правові документи, що стосуються інформації, інформаційних технологій та охорони здоров'я.

Загальні норми щодо захисту життя, охорони здоров'я, медичної допомоги, санітарно-епідеміологічного благополуччя, безпечного для життя та здоров'я довкілля й відповідних прав окреслює Конституція України в статтях 27, 49 та 50 [4]. Зазначені статті створюють засади для відповідних нормативно-правових документів.

Насамперед це стосується Законів України, що регламентують інформаційну діяльність та електронний документообіг. Так, Закон України «Про інформацію» в статті 1 визначає такі важливі для нашого дослідження терміни: «документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі; інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [11]. Стаття 3 Закону України «Про інформацію» закріплює основні напрями державної інформаційної політики, серед яких важливе значення мають такі: забезпечення доступу до

інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України [11]. У статті 21 встановлено, що відомості про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення не можуть бути віднесені до інформації з обмеженим доступом [11].

Важливі нормативно-правові засади документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я в Україні містяться в Законі України «Про Національну програму інформатизації» [12]. Зокрема варте уваги визначення термінів у статті 1. Зокрема це терміни, що стосуються документно-інформаційного забезпечення: «база даних – систематизована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх взаємозв'язків у визначеній предметній сфері»; «банк даних – система програмно-апаратних, організаційних та технічних засобів, призначених для централізованого накопичення, обробки та використання даних»; «електронні інформаційні ресурси – систематизовані відомості і дані, створені, оброблені та збережені в електронній формі за допомогою технічних засобів та/або програмних продуктів»; «інформаційно-комунікаційні технології – результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг»; «цифрова технологія – сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення та інших засобів для зменшення участі користувача інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки,

передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій»; «цифровізація – процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя» [12].

Безумовно, одним із пріоритетів документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я є використання технологій цифрового середовища, спрямованих на підтримку сфери охорони здоров'я, використання цифрових сервісів з метою отримання необхідної інформації, обміну медичною інформацією, даними й документами в електронному вигляді. Основні засади документно-інформаційного забезпечення, пов'язані з комунікаційними аспектами, відображено в Законі України «Про електронні комунікації» [10]. По-перше, це пояснення в статті 2 змісту електронної комунікаційної мережі, електронних комунікаційних послуг. По-друге, у статті 99 вказано, що центральний орган виконавчої влади у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра має підтримувати доступу споживачів до таких послуг (сервісів): електронна пошта; пошукові системи, що дають змогу здійснювати пошук усіх типів інформації; основні електронні засоби навчання та освіти; медіа в мережі Інтернет; електронна комерція; інтернет-банкінг; доступ до послуг електронного урядування (електронних адміністративних послуг); соціальні мережі та сервіси обміну повідомленнями в мережі Інтернет; голосові та відеоз'єднання [10].

Безпосередній вплив на документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я мають закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Зокрема у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» визначено правовий статус документа (стаття 8) та організаційно-правові засади здійснення електронного документообігу (Розділи III–IV) [9].

Особливе значення для документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я мають законодавчі документи, що стосуються саме

громадського здоров'я. Серед значної кількості нормативно-правових актів варто виокремити Закон України «Про систему громадського здоров'я» [13]. У статті 1 цього закону наведено визначення терміна «інформаційний фонд громадського здоров'я» – державний інформаційний ресурс, що містить дані про стан здоров'я, санітарне та епідемічне благополуччя населення і показники середовища життєдіяльності та наповнюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з інформаційних систем та баз даних, що перебувають у власності чи розпорядженні центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, інших державних органів, або з інших визначених джерел [13].

Варта уваги і стаття 4 цього закону. У ній наведено основні завдання та оперативні функції системи громадського здоров'я. Одна з них (11 функція) передбачає інформаційно-роз'яснювальну роботу й комунікацію в інтересах здоров'я та благополуччя населення [13]. Також важливе значення для організації та здійснення документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я мають положення статті 9, де вказано функції центрів контролю та профілактики хвороб. Серед них слід виокремити такі: збирання та оброблення інформації у сфері громадського здоров'я і внесення інформації до баз даних інформаційного фонду громадського здоров'я [13].

Важливим підґрунтям документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я є положення статті 16. У ній окреслено основні напрями використання інформаційного фонду громадського здоров'я:

- 1) виявлення небезпечних чинників та оцінка ризиків для здоров'я населення;
- 2) прогнозування стану здоров'я населення і середовища життєдіяльності людини;
- 3) розроблення невідкладних і довгострокових заходів щодо запобігання та усунення впливу небезпечних чинників на стан здоров'я населення;

4) підготовки пропозицій щодо поліпшення діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері громадського здоров'я й забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Крім того, у статті 16 головну експертну установу у сфері громадського здоров'я визначено утримувачем інформаційного фонду. Ключові статистичні показники інформаційного фонду громадського здоров'я оприлюднюються на офіційному вебсайті головної експертної установи у сфері громадського здоров'я [13]. Головна експертна установа у сфері громадського здоров'я є головною інформаційно-аналітичною, методичною та науково-дослідною установою (стаття 10, п. 2) [13].

Загалом у Законі України «Про систему громадського здоров'я» йдеться про основні напрями посилення системи охорони здоров'я, які слід враховувати під час організації документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я.

Враховуючи те, що документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я ґрунтується на документно-інформаційних ресурсах, необхідно звернути увагу на положення Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [8]. У статті 14 наведено визначення документів, що стосуються галузевих стандартів у галузі охорони здоров'я, а саме: клінічний протокол – уніфікований документ, який визначає вимоги до діагностичних, лікувальних, профілактичних методів надання медичної допомоги та їх послідовність; протокол надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я – уніфікований документ, що визначає вимоги до реабілітаційних заходів та їх послідовність відповідно до напрямів реабілітації у сфері охорони здоров'я з урахуванням сучасного рівня розвитку міжнародної реабілітаційної науки і практики; таблиць матеріально-технічного оснащення – документ, що визначає мінімальний перелік обладнання, устаткування та засобів, необхідних для оснащення конкретного типу закладу охорони здоров'я, його підрозділу, а також для забезпечення діяльності

фізичних осіб – підприємців, які провадять господарську діяльність з медичної практики за певною спеціальністю (спеціальностями) та/або мають право на надання реабілітаційної допомоги згідно із законодавством [8].

Отже, нормативно-правову базу документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я складають законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти інформаційного спрямування та в галузі охорони здоров'я, що становить певну наукову новизну.

Висновки. Аналіз нормативно-правової бази документно-інформаційного забезпечення громадського здоров'я дозволив визначити, що в сучасних законодавчих документах немає таких важливих понять, як «інформація про громадське здоров'я», «документно-інформаційне забезпечення», «документно-інформаційне забезпечення громадського здоров'я». Загалом у нормативно-правовій базі можна виокремити кілька груп: міжнародні договори та угоди (договори в галузі охорони здоров'я, стандарти та рекомендації міжнародних організацій); конституційні та законодавчі акти (Конституція та закони України); підзаконні нормативно-правові акти (постанови уряду, міністерств і нормативно-правові акти місцевих органів влади); нормативи й методичні матеріали (санітарні норми та правила, протоколи й стандарти медичної допомоги); документи з питань інформаційної політики. Виявлено, що відповідно до Закону України «Про систему громадського здоров'я» на головну експертну установу у цій сфері покладено обов'язки провадити інформаційно-аналітичну, методичну та науково-дослідну діяльність, що є важливим для здійснення документно-інформаційне забезпечення.

Перспективою подальших досліджень є вивчення нормативно-правових документів з питань промоції здоров'я як вагової складової громадського здоров'я.

Список бібліографічних посилань

1. Аніщенко М. А. Основні тенденції сучасного реформування законодавства України у сфері охорони здоров'я. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2020. Т. 13. № 2(33). С. 278–287. DOI: 10.14739/2409-2932.2020.2.207205.
2. Дем'янов О. А. Державна політика у сфері охорони здоров'я України: сучасний стан та напрями її удосконалення : автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 281 «Публічне управління та адміністрування». Миколаїв, 2020. 11 с. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1584> (дата звернення: 02.10.2024).
3. Калинюк Н. М., Галіян А. В. Новели чинного законодавства у сфері громадського здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2023. № 3. С. 80–85. DOI: 10.11603/1681-2786.2023.3.14227.
4. Конституція України : станом на 1 січня 2020 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 02.10.2024).
5. Копчикова І. Електронні лікарняні: обліково-правовий аспект. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-35>.
6. Кравченко С. В. Громадське здоров'я: поняття і сутність. Роль інформаційно-аналітичного супроводу. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2022. № 1. С. 7–74. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2022.1.13078>.
7. Муляр Г. В. Реформа сфери охорони здоров'я: адміністративно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 51–57. URL: <https://hdl.handle.net/11300/16851> (дата звернення: 02.10.2024).
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 25.09.2024).
9. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 02.10.2024).
10. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 02.10.2024).
11. Про інформацію : Закон України від 16.07.2020 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 05.10.2024).
12. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 20.09.2024).
13. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#top> (дата звернення: 15.07.2024).
14. Юрочко Т. П. Електронна охорона здоров'я. *Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти*. 2020. С. 264–274. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 02.10.2024).
15. Ямненко Т. М., Літвінова І. Ф. Захист персональних даних у сфері охорони здоров'я (кримінально-правові аспекти). *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2019. № 1. С. 185–191. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.50.13607>.

References

1. Anishchenko, M. A. (2020). Osnovni tendentsii suchasnoho reformuvannia zakonodavstva Ukrainy u sferi okhorony zdorovia. *Aktualni pytannia farmatsevychnoi i medychnoi nauky ta praktyky*, 13, 2(33), 278-287. doi:10.14739/2409-2932.2020.2.207205/

2. Demianov, O. A. (2020). *Derzhavna polityka u sferi okhorony zdorovia Ukrainy: suchasnyi stan ta napriamy yii udoskonalennia*. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1584>.
3. Kalyniuk, N. M. & Haliian, A. V. (2023). Novely chynnoho zakonodavstva u sferi hromadskoho zdorovia. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy*, 3, 80-85. doi:10.11603/1681-2786.2023.3.14227/
4. Verkhovna Rada of Ukraine (1996, June 28). Constitution of Ukraine. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Kopchykova, I. (2022). Elektronni likarniani: oblikovo-pravovyi aspekt. *Ekonomika ta suspilstvo*, 36. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-35>.
6. Kravchenko, S. V. (2022). Hromadske zdorov'ia: poniattia i sutnist. Rol informatsiino-analitychnoho suprovodu. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorov'ia Ukrainy*, 1, 70-74. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2022.1.13078>.
7. Muliar, H. V. (2020). Reforma sfery okhorony zdorovia: administratyvno-pravovyi aspekt. *Yurydychnyi visnyk*, 1, 51-57. URL: <https://hdl.handle.net/11300/16851>.
8. Verkhovna Rada of Ukraine (1992, November 19). Zakon Ukrainy "Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2003, May 25). Zakon Ukrainy "Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoobih". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2020, December 16). Zakon Ukrainy "Pro elektronni komunikatsii". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>.
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2020, July 16). Zakon Ukrainy "Pro informatsiiu". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
12. Verkhovna Rada of Ukraine (2022, December 1). Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu prohramu informatyzatsii". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.
13. Verkhovna Rada of Ukraine (2022, September 6). Zakon Ukrainy "Pro systemu hromadskoho zdorov'ia". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#top>.
14. Yurochko, T. P. (2020). Elektronna okhorona zdorovia. *Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinanty*, 264-274. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.
15. Yamnenko, T. M., & Litvinova, I. F. (2019). PERSONAL DATA PROTECTION IN THE FIELD OF HEALTHCARE (CRIMINAL-LEGAL ASPECTS). *Scientific Works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*, 1(50), 185-191. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.50.13607>.

Oleksandr Shemaiev

candidate of historical sciences

doctoral student of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8843-0245>

THE CURRENT STATE OF THE REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK OF DOCUMENT AND INFORMATION PROVISION OF PUBLIC HEALTH

Actuality. In the context of public health reforms in Ukraine, the importance of document and information provision of public health and the regulatory and legal framework, which contributes to the creation of a single information space for various links of the health care system, is growing. **The purpose of the article** is to reveal the current state of the regulatory and legal framework for document and information provision of public health in Ukraine. **The research methodology** is based on the analysis of the content of normative legal acts, generalization and systematization. **The scientific novelty** lies in the fact that the normative-legal basis of document and information provision of public health combines legislative documents of information

direction with legal acts in the field of health care. **Conclusions.** It was found that modern legislative documents lack such important concepts as: "public health information", "documentary and information provision", "documentary and informational provision of public health". Several groups have been identified in the regulatory and legal base of document and information provision of public health.

Keywords: document and information provision, public health, regulatory and legal framework

Наукове видання

INFOTOPOS:
актуальні питання сучасного інформологічного знання

Науковий журнал

Випуск 1

Українською та англійською мовами

Головний редактор: проф. ХАІ Прилуцька А. Є.

Редактор: Коновченко О. В.

Комп'ютерна верстка: Король Г. С.

Підписано до видання 20.12.2024

Ум. друк. арк. 4,4. Обл.-вид. арк. 5. Електронний ресурс

Адреса редакції і видавця:

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

61070, Харків-70, вул. Вадима Манька, 17

<http://www.khai.edu>

Видавничий центр «ХАІ»

61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17

e-mail: izdat@khai.edu

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції сер. ДК № 391 від 30.03.2001